

METAFORUM

NORSK FORENING FOR FAMILIETERAPI

Hundertwasser: "The work of the artist is very difficult, because it cannot be done by force, diligence or intelligence."

**Vetrekonferansen 2015. Førjulsseminaret i Gamle Logen 2014 – dag 2.
Nytt fra fagfeltet i inn- og utland.**

M E T A F O R U M

NORSK MAGASIN FOR FAMILIETERAPI

Medlemsblad for Norsk forening for familierterapi NFFT.

Utgis normalt fire ganger pr. år (januar, april, august, november) med deadline den 1. måneden før planlagt utgivelse (for augustnr.: 1. juni). Opplag 1300 .

REDAKSJON:

Kari Yvonne Kjølås. Tlf: 32 845773 / Mobil: 900 979 96

Mail: kariyk@online.no

Pål Abrahamsen Seilduksinstituttet AS, Markveien 23, 0554 Oslo

Tlf: 952 22 604 Mail: paabraham@online.no

Hilde Ingebrigtsen Tlf: 950 67 545 Mail: hildeingebrigtsen@yahoo.no

Faste skribenter:

Suzanne Børretzen : suzanneborretzen@yahoo.com

Marie Theisen : marietheisen@outlook.com

NFFT: NORSK FORENING FOR FAMILIETERAPI

Smedgata 49, Tøyen, 0651 Oslo (merk post: NFFT / Metaforum).

WEBSITE: www.nfft.no

STYRET I NFFT:

Pelle Slagsvold Leder .

Blå Kors Behandlingssenter, Tennisveien 4. 0777 Oslo

Tlf: 94015245. Mobil: 91712933

Mail: pelle@convex.no / pelle.slagsvold@nfft.no

Henriette C. Alsing (styremedlem - nestleder)

Ambulant Familieenhet (AFE) Bjerketun, BUPA, Vestre Viken HF.

Tlf. 905164 63 Mail: henriette.alsing@nfft.no

Kristin S Breda (Styremedlem - webansvarlig)

Bærum BUP, BUPA, Vestre Viken HF, Sykehusvn.34, Bærum gamle sykehus

Mobil: 469 36 842 Mail: kristinbreda@me.com / kristin.breda@nfft.no

Kristin H Dahl. (Styremedlem)

Familiekliv, Barne- og ungdomspsyk. seksjon, Sykehuset Telemark HF.

Ulefossveien 55, 3710 Skien.

Tlf: 40291243 Mail: kristin.helene.dahl@gmail.com / Kristin.dahl@nfft.no

Halvor de Flon (styremedlem)

Åsebråten Barne- og ungdomspsyk. klinikk, Åsebråtteveien 27. 1605 Fredrikstad

Tlf: 95179924 Mail: halvor.deflon@nfft.no / deflon_2000@yahoo.no

Lennart Lorås (varamedlem)

Diakonhjemmet Høgskole, Postboks 184 Vinderen, 0319 Oslo

Tlf.: 22451971 Mobil: 98422113 Mail: lennart.lorås@nfft.no

Ellen Vokes (varamedlem) Homannsbyen familievernkontor, Oslo.

Oscars gate 20, 0352 Oslo Mail: ellen.vokes@nfft.no

Ellen Kirkebø Lands (varamedlem) Psykososialt team, Sykehuset i Vestfold

Mail: ellen.kirkebø.lands@nfft.no

SEKRETARIAT:

Allan Ettrup Hansen (Daglig leder / regnskapsansvarlig)

Homannsbyen familievernkontor, Oscarsgt.20, 0258 Oslo

Tlf: 977 24 2 68 Mail: allan.etrup.hansen@nfft.no

Arne Kallekleiv (Medlemsansvarlig)

Familievernkontoret Øvre Romerike, postboks 202, 2051 Jessheim.

Tlf. 950 72 404 Mail: arne.kallekleiv@nfft.no

Medlemskap i NFFT

kr. 800,- pr år.

Inkludert i prisen er

4 nummer av tidsskriftet

FOKUS PÅ FAMILIEN

&

4 nr. av medlemsbladet **Metaforum**

samt rabatter på foreningens

og andre arrangementer.

Bankkonto: 7874 05 96348

ANNONSER TIL METAFORUM

Vi tar gjerne imot annonser om det som skjer innen feltet, som kurs, seminarer, ledige stillinger, bokannonser, viktige begivenheter med mer.

Prisen er:

¼ side kr. 1.250,-

½ side kr. 2.500,-

1/1 side kr. 5.000,-

Annonser til bladet legges om ønskelig gratis ut på www.nfft.no.

Annonse kun på web Kr. 2.500,-

Annonser for kurs med min. 10% rabatt for NFFTs medlemmer er gratis.

Send teksten på e-post til kariyk@online.no

Frister og adresser står øverst på denne siden.

Bladet Metaforum styres etter fagpressens redaktørplakat.

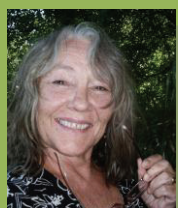
Forside: Hundertwasser - Poster
pic source: sanfchorn.wordpress.com
Født Friedrich Stowasser (1928 – 2000)
Multikunstner, maler og arkitekt.
Forandret selv navn til: Friedensreich
Regentag Dunkelbunt Hundertwasser.

Hilde

Pål

Kari Yvonne
Ansvarlig redaktør

"Våre liv som profesjonelle er langt mer personlige enn det vi snakker om", fastslo Tom Andersen, med den tyngde som bare alder, erfaring og erkjennelse av levd (yrkes)liv kan gi." skriver Hilde Ingebrigtsen i et referat fra innslag med Tom Andersen på NFFT's årskonferanse i 2003. I år, 12 år etter denne hendelsen, er Toms ånd levende blant oss når vi feirer 30 år for reflekterende team på Vetre. Det er nå 8 år siden han døde i 2007.

Vi tar med enda et sitat - av Sissel Reichelt, fra minneord i Tidsskrift for Norsk Psykologforening (2007): *Tom var urokkelig i sin tro på samtalens kraft. Språkfilosofier som Wittgenstein og Bakhtin var blant hans viktigste inspirasjonskilder. Samtidig var han opptatt av betydningen av det kroppslige og sanselige, og ideer han fikk gjennom nitide studier av praksisen til Aadel Bülow Hansen og hennes etterfølgere, ble sentrale i utviklingen av samtaleformene. Han hentet ikke mye fra psykologi og psykiatri. Det å stole på evidensbaserte metoder var totalt fremmed for ham, men han utviklet evalueringsformer der intervjuer av terapeut og klient sammen etter behandlingen var viktige elementer. Han gjorde mye for å få gode samtaler med annerledes tenkende fagfolk ..."*

Reflekterende prosesser har hatt stor betydning for vårt felt – og langt utenfor våre vante rammer for terapeutiske samtaler; i fengsler, innen psykisk helsevern og også innefor næringsliv og politiske arenaer.

De fleste av innslagene på Vetre i år hadde dette på agendaen. For sitere Hilde igjen: *"Det handler om hvordan Tom inspirerte deres praksis, det handler om historie, og det handler først og fremst om det nærværet vi alle trenger å oppøve i vår terapeutiske praksis. I en tid hvor manualisering, krav om produksjon og effektivitet kan true tanker og nærvær ..."*, og dette gikk også igjen i flere av innslagene på Vetre i år. Vi bringer referater, oppsummeringer og artikler fra flere av innslagene i dette og neste nummer av Metaforum.

I dette nummeret har vi også med oppsummeringen fra dag 2 fra Førjulsseminaret i Gamle Logen 2014, gjengitt av Suzanne Børrezen. Se også annonse for Logen 2015 bak i bladet. I tillegg har vi bl.a. et referat fra Bertrando på Litteraturhuset, av Kristin S. Breda - samt litt av hvert annet fra feltet.

I det hele tatt er dette et nummer i god systemisk ånd, med mange kritiske blikk på ensidig bruk av manualisering, diagnostisering, medisiner og ekspertposisjoner. Noe vi i redaksjonen lever godt med.

Vi avslutter med nok et sitat - fra siste avsnitt av Sissel Reishelts minneord til Tom: *Det var umulig å forholde seg likegyldig til Tom. Gjennom nærmere 40 år har han stimulert meg og ergret meg mer enn kanskje noen andre. Han utfordret mange av mine faglige yndlingsideer, for eksempel ved å nekte å være med på betegnelser som teknikk og metode. Vi skulle ikke intervenere overfor mennesker, vi skulle snakke med dem på en respektfylt måte som gjorde at de fikk øye på sine egne muligheter. «Dette ville ikke Tom likt» er en setning som ofte dukker opp når jeg lener meg langt forover i stolen i samtale med en klient. Jeg oppfatter den som et varsko, og håper at Tom har bidratt til at andre psykologer har liknende signaler.*

Jo - vi kan kjenne oss igjen i denne beskrivelsen –

og ønsker dere en vår med gode refleksjoner

fra oss i redaksjonen.

Pelle Slagsvold
Leder for NFFT

STYRESIDEN

ORD FRA LEDER:

**Nå går det mot vår
og ett nytt styre skal ta fatt på arbeidet.**

I februar gjennomførte foreningen den sedvanlige årskonferansen med generalforsamling - på Vetre i Asker.

Vi var ca. hundre medlemmer samlet til denne tre dagers konferansen. Sett fra styret og de tilbakemeldinger vi har mottatt ser det ut til at denne føyer seg inn i rekken av vel gjennomførte konferanser.

I år markerte vi at Tromsø-miljøet, ført i pennen av Tom Andersen, for tretti år siden publiserte sin viktige artikkel om reflekterende prosesser. Dette ville vi gjennom et innledningsforedrag ved John Shotter – som har samarbeidet mye med Tom. Vi fulgte opp med workshops og plenum med bl.a. fagfolk som samarbeidet om denne artikkelen og tilhørte miljøet, og som har vært inspirert av dette arbeidet og benytter ideer fra det i dag.

På vegne av foreningen synes vi at vi fikk kastet lys over den viktige inspirasjonen miljøet i Tromsø og Tom spesielt har hatt for Familieterapien i og utenfor Norge. I tillegg ble filmen om Tom A. vist og vi hadde en systemisk dialog med redaktørene av Fokus. Vi bringer i dette neste nummer referater fra plenum og workshops på Vetre.

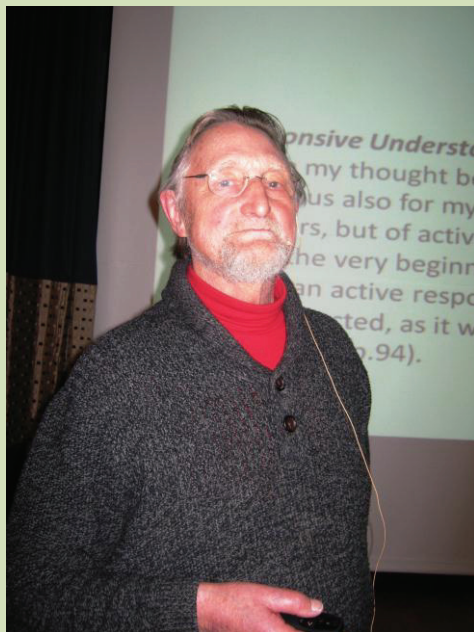
I generalforsamlingen takket vi av tre styremedlemmer som har bidratt med viktig arbeid i foreningens interesse: Jannicke Walther Tindberg, Siv Merethe Myhra og Terje Reinholt Johansen. Vi takker for innsatsen! Samtidig ble det valgt tre nye medlemmer som vi i det styret som har vært med en stund ser fram til å samarbeide med: Ellen Vokes, Ellen Kirkebø Lands og Lennart Lorås. De ønskes velkommen! Det nye styret representerer større geografisk spredning enn tidligere, noe som er ønskelig, men som også gir nye utfordringer. Vi tenker da på mulighetene for telefonkonferanser og mulig færre men lengre styresamlinger. En gevinst av den økte geografiske spredningen kan være å få større innblikk i flere faglige miljøer omkring i landet.

Vi har hatt ett styremøte hvor vi evaluerte Vetre og konstituerte oss, og skal allerede nå i gang med å planlegge neste års Årskonferanse. Midt i mars skal vi ha en styresamling i Oslo over to dager for å lære hverandre bedre å kjenne å se hva vi skal fokusere på framover. Styret takker for tilliten og valg for ytterligere en periode.

Styret vil også fortsette arbeidet med Systemiske kafeer i Oslo og gjerne bidra til kafeer andre steder dersom det ønskes innspill fra oss. Arbeidet med neste års Førjulsseminar i gamle Logen er godt i gang. Se annonse bak i bladet.

Ha en fin vår og sommer!

På vegne av styret i NFFT
Pelle Slagsvold

JOHN SHOTTER:

Professor emeritus i kommunikasjon fra University of New Hampshire, USA. Forsker tilknyttet London School of Economics, ved London Centre for Philosophy of Natural and Social Science.

Han er internasjonalt kjent som en av bidragsyterne til sosialkonstruksjonistisk tenkning, og for sitt fokus på praksis fremfor teori.

Forfatter av en lang rekke publikasjoner.

John Shotter hadde et nært samarbeid med Tom Andersen.

Åpning: Stian Tveit på flygel og sanger Merete Trøan

Vettrekonferansen - 11. – 13. februar 2015

**Åpningsplenium:
hovedforeleser John Shotter**

”Dialogens muligheter: Reflekterende posisjoner i praksis”

Formidlet av Hilde Ingebrigtsen, Metaforumredaksjonen.

Reflekterende team og posisjoner sprer seg til stadig nye arenaer. Styret i NFFT har valgt å belyse dette mangfoldet fra ulike vinkler på årets Vettrekonferanse. I år er det 30 år siden denne praksisen startet med Tom Andersen i Tromsø. Fra fjernt og nært kommer vi sammen, i overkant av 110 fagpersoner denne gang, til den årlige begivenheten, eller ”slektstevnet” som noen av oss kaller det, på Vettre. Det hilses og klemmes, som seg hør og bør på slektstevner, - ute i foajeen før vi kalles inn til plenumsalen. Styrets leder Pelle Slagsvold ønsker velkommen, og overlater scenen til Stian Tveit på flygel og sanger Merete Trøan, som bringer oss tilstedet i øyeblikket, med to sanger, ”Ryktet forteller” og ”En natt er forbi” av Jan Eggum, Bjørn Eidsvågs ”Jeg ser” (denne gang på engelsk) og til slutt Kenneth Sivertsens ”Det nye toget”. Pelle takker for det den ”strålende og berørende” kultur-velkomsten, og introduserer John Shotter, 78 år, professor emeritus og forsker, med en lang merittliste. Forfatter av ikke mindre enn 94 publikasjoner. John Shotter hadde et nært samarbeide og vennskap med Tom Andersen.

”Feelings and Wordings: Reflecting Talks and Open Dialogue”

Undertekst Tom Andersen og Jaakko Seikkula.

John Shotter og Tom Andersen:

John Shotter og Tom Andersen startet sitt samarbeid i 2003, på en konferanse i London. ”Tom gjorde meg litt redd”, sier John. ”Jeg var sjenert som barn, en matte-nerd, og var dårlig med vanlig konversasjon”. Han pauser, vi ser nesten at han forsvinner bakover i minnene ... ”Men Tom hadde denne spesielle evnen til å være tilstede sammen med andre mennesker når han arbeidet.” Han siterer Tom:

”Alt kommer innenfra i oss” ... ”Hva vi sier (form) og deretter forstår (både det formede og det som er i forming) dukker frem (emerge) gjennom at vi er i språket i samtaler, i bevegelser, i kulturen, i naturen (vi har ikke språket som sådan i oss).

Det værende i disse forskjellige i-ene kan best bli forstått ved å la "følelsen som kommer – (ved å være i disse i-ene) skape sine egne metaforer, og la disse metaforene være del av språket man søker i for å finne mening.".. og " Jeg pleide å tenke at vi har øyeblikk og følelser og språk inni oss... men vi er i dem: i bevegelsene i følelsene, og i språket. Vi former dem ikke, de former oss" (1996)

"Det er i disse øyeblikkene vi mennesker kan gjøre noe som virkelig betyr noe", sier John, og undertegnedes tanker går ikke bare til de gode øyeblikkene i terapirommet, men også til annen skapende virksomhet som maling, musikk, - og for den del også klasserommet, og til kunstnere og andre fagutøvere som forteller om slike "magiske", skapende øyeblikk.

"Ord er som handlinger, du kan rekke ut ord og berøre mennesker med ord", sa Tom. De store ordene – når han så at ord hadde emosjonell styrke, stoppet han opp, gjentok og kunne si: "Hvis du skulle gå inn i dette ordet, hva ville det fortelle deg? " Han ga rom for de følelser som kom", og så, varsomt: " Kan du si noe om hva dette ordet inneholder for deg?" Det er dette lille, et ord, en bevegelse, som han fanget opp og anerkjente gjennom varsomt å utforske betydningen for den enkelte. Sammen med Tom fant folk sine ord. Han hadde denne trygge tilstedeværelsen som gjorde det mulig. Ikke mange har den.

Tom var ingen teoretiker, sier John Shotter, er det da mulig å gå bakover i forhold til det han gjorde? Et betimelig spørsmål, tenker undertegnede, "alle" har liksom "sin Tom Andersen" de refererer til. Og slik er det kanskje med vismenn, som er det han er for meg – en slags vismann og mystiker, - men også et medmenneske med sine "greier" som alle oss andre. Slik jeg forstår John forsøker han, ut fra sin forståelse av Toms dialogiske praksis og væremåte, gjennom sitater av Tom, egne refleksjoner, filosofer, naturfenomener, poeters og vitenskapsmenns forståelse, - å formidle dybden i dialogisk praksis som en måte å være i verden på. Ikke en teknikk eller en metode.

"Havstrømmene" og "værsystemene" i oss og omkring oss:

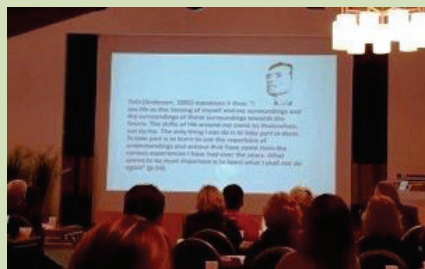
På lerretet ser vi nå en film som viser noen av vår klodes havstrømmer, hvordan de griper inn i hverandre, fortsetter sitt eget løp, går til nye kyster. En ny filmsnutt viser bobler av flytende materie i ulike farger som beveger seg i og i forhold til hverandre. Et passende bilde, for meg, for det John snakker om. *"Vi lever inne i en bevegelig, materiell verden ikke bare på vår jordklode – vi er av verden så vel som i den"* sa Ingold i 2008. Bohr sa det slik i 1963: *"I eksistensens store drama er vi både aktører og tilskuere, det vil si at omgivelsene vår også har sine agendaer"*.

"Etter John Shotters syn, er kommunikasjon som et sosialt værsystem. Den fyller våre seil, beroliger oss eller får oss til å havarere. Å føle hva som trengs i en kontekst, besvare gester som en utstrakt hånd, være i stand til å kjenne når en svart sky setter seg fast over en diskusjon, er alle eksempler på et værsystem som kan virke inn på oss på konkrete og materielle måter", slik som Lynn Hoffman sa det i 2006, og da ble det også tydeligere for John at dette var en beskrivelse som passet for hans tenkning og væremåte.

Realms of expression:

Tom var opptatt av at det fantes tre forskjellige "uttrykksvirkeligheter" (realms of expression)

- 1) I den tilstivnede (frosne) bruker vi substantiver, enten-eller beskrivelser, den er statisk og uten ende, – og vi forklarer den (et ben i en hånd)
- 2) I den bevegelige og synlige uttrykksvirkeligheten bruker vi verb, både og gjelder som forklaringer, det er øyeblikket som gjelder, "oppgaven i øyeblikket" og vi prøver å forstå (en hånd som i et øyeblikk åpner seg og i neste øyeblikk lukker seg)
- 3) I den bevegelige, men ennå ikke synlige, er tilnærmingen verken-eller, metaforisk, en anelse av "noe", tilnærmingen er å respondere på det som skjer i

"Bevægelige verdener

Prospektive begreber til situerede sociale undersøgelser".

John Shotter

Bidrag af Theodore Taptiklis, Lone Hersted, Ulla Thøgersen og Finn Thorbørn Hansen

Forord ved Jacob Storch

Kommer i mai 2015

Mindspace forlag. DK

øyeblippet og å relatere seg (et håndtrykk). Vi kan forklare hva et ben i hånden er, men vi kan ikke forklare hva en hånd kan være. Et håndtrykk vet vi ikke hva er, men det er ikke viktig, så lenge vi relaterer oss til det. Noen vil si: - Jeg vet hva et håndtrykk er, det er et møte mellom to hender. Men – hvor finner dette møtet sted? I huden, i berøringen av benene i hendene, i blikkene som utveksles ved håndtrykket? "Håndtrykket er en relasjonell og dialogisk ting – en "ting" som eksisterer bare som de bevegelige boblene som vi så på filmen tidligere, vi kaller dem dynamiske stabiliteter", sier John. Ingeniører må jobbe med sikkerhet – konstruksjonen av fly må skje innenfor den første uttrykksvirkelighet. Vi mennesker er i midten av strømmen, og det er ikke lett å gå mot strømmen. Det vet alle som har erfart det. I en verden av navngitte "ting" handler vi som om alt kan settes sammen som et puslespill. I naturen, sier William Wordsworth, den kjente engelske 1800-talls poeten, er alt distinkt, og likevel er ingenting definert til absolutt, selvstendig enslighet (singleness). Som blader på trærne, - man kan skjelne det ene fra det andre, men ingen blader er fysisk skilt fra sin naturlige plass i den levende relasjonen til de andre bladene på treet.

Det er ikke uten grunn av John Shotter i denne sammenhengen sier at han tror Jaakko Seikkula tar feil når han nå implementerer syv prinsipper for den åpne dialogen, overfor engelske psykiatere. Åpen dialog og manualer er motsetninger. Åpen dialog er ikke en teknikk som kan læres i en manual. Det er en dyp integrasjon gjennom praktisk klinisk arbeide, hvor følelsen av ubehag over den "psykiatriske tilnærmingen" førte til nye veier. Han mener Jaakko falt for fristelsen til å tilby en metode i stedet for en måte å være på.

Tom Andersen sa at utviklingen av dialogisk praksis vokste fram nettopp fordi han opplevde at han ikke kunne fortsette "psykiatremåten" (like that) og "da jeg ga avkall på det, dukket nye ideer og samarbeidsmuligheter opp."

"Livet er sammensatt av små hendelser, som alle bare skjer en gang", sa Tom i 1996" ... "livet som vi terapeuter er spesielt interessert i inneholder meninger og følelser som endrer seg hele tiden; de er der i et sekund og forsvinner i det neste sekundet." og i 1991 "... kroppen arbeider uten at sinnet merker det." og "Ord er ikke uskyldige. Jeg pleide å tenke at tanken kom først, så ble den formidlet til andre med ord. Nå tenker jeg annerledes. Vi søker gjennom ordene for å finne tanken. Som den høyt respekterte kliniker Harry Goolishian pleide å si: Vi vet ikke hva vi tenker før vi har sagt det" (1996) Tenk etter om det finnes et ord som formet deg, ditt liv eller til orientering som terapeut, ber John oss, om før vi går ut til pause.

Pauserefleksjoner:

I pausen snakker jeg med flere deltakere, og får forståelse av at mange sliter med å forstå John Shotter, både språket og de mange, lange og til dels vanskelige sitatene som kommer opp på skjermen, samtidig som

John taler. Så her sitter jeg med utsikt til en appelsinlund i Tyrkia – lyttende til J.S. Bach - mens jeg strever med å gjøre John Shotters forelesning litt mer begripelig på norsk. Oversettelsene fra engelsk til norsk står for undertegnede regning. Forhåpentligvis blir noe litt tydeligere gjennom denne formidlingen, selv om jeg må kutte noe i John Shotters lange fremføring.

Konstruksjoner og sammenhenger:

John Shotter vektlegger at det finnes flere "virkeligheter": vi lever i en virkelighet av dynamisk stabilitet, det vil si en verden som stadig utvikler seg. Tenk på en rose som vokser opp, med røtter i jorden. På den andre siden har vi den "analyserte og konstruerte" virkeligheten, eksempelvis en avklippet rose eller en kunstig rose. Tenk på hva planter kan lære oss om kontekst, vekst og transformasjon. Planter gror fra frø, de blir ikke satt sammen av noe som fra tidligere er separate deler, som for eksempel en rose av papir.

Aboutness-thinking: Vi tar i bruk en teori, en modell, et rammeverk og forveksler det med virkeligheten – og så forstår vi og handler som om det er verden.

Witness-thinking: Vi tar i bruk objects of comparison (Wittgenstein) som gjør oss i stand til å ane både likheter og forskjeller i *relasjon til* omgivelsene foran oss, opplevd av oss som hermeneutisk helhet (unity). En kunstig rose kan være identisk til en fortsatt levende rose, men vi kan ikke fortelle ut fra våre analyser hvordan de ble slik – vi kan ikke forstå en prosess ut fra å analysere det ferdige produkt. Vi har vært altfor tilfredse med *after-the-fact* forståelser. Hva John Shotter mener vi trenger er *before-the-fact* forståelser. Dette gjelder ikke minst, slik jeg forstår ham, innenfor psykologisk og psykiatrisk behandling. Vi behandler for eksempel symptomer med medisiner ut fra hvordan de manifesterer seg. Fordi vi ikke har vært tilstrekkelig oppmerksom på språkets makt og av den makt kulturens fortellinger, blir vi snakket inn i for mange falske eller uekte versjoner av våre liv sammen.

Han minner om Harlene Anderson og Harry Goolishians fortelling om Bill som hadde gått ut og inn av psykiatriske behandlingsinstitusjoner, og som på spørsmål om hva slags hjelp han trengte, om sine tidligere behandlere sa: - Hvis de bare hadde snakket til meg slik dere gjør.. Men de testet meg og ga medisiner, de var ikke i samtale med meg. Igjen bruker John en metafor fra naturen: Tenk på et tre som vokser ytterst på østsiden av Skottland mot Nordsjøen. Det blir formet av sine omgivelser, voksested og klimaforhold, vindens kraft og vokser seg skjevt og skakt. Han undres om det kan sammenlignes med de mange barn som får ADHD diagnoser.

Vi tror vi gir mening til ord, men det er ordene som skaper mening for oss. Våre kroppslige bevegelser er viktigere for oss enn vår tenkning: I virkeligheten former bevegelsen jeget som beveger seg, før jeget som beveger seg skaper bevegelsen. Vygotsky sa: Det vi gjør bevisst må vi først ha gjort spontant og ubevisst. Våre aktiviteter (handlinger) former hjernen vår like mye som hjernen vår former våre handlinger, sier John Shotter. Vi handler som om vi er rasjonelle vesener, og bedriver altfor mye forklaring i stedet for å forestille og undre (imagine) oss hvordan ting kan være. Hannah Arendt sa det slik: Vi er fanget av våre egne begreper.

John Shotter gir et eksempel på et dikt som er dialogisk (dvs de forskjellige utsagnene er likeordnet, ingen styrer over det andre) i Charles Dickens "One age – two aspects" fra den historiske romanen A Tale of Two Cities:

It was the best of times

It was the worst of times

It was the age of wisdom

It was the age of foolishness ...

(Note: Teksten gjengis i sin helhet på s. 46)

Gadamer sa at det som virkelig betyr noe for oss, kommer til oss i fragmenter: “ Heller er det slik at subjektet først blir signifikant for oss når det er skikkelig portrettert for oss.. Vi aksepterer det faktum at subjektet presenterer forskjellige aspekter av seg selv til forskjellige tider eller fra forskjellige ståsteder. Vi aksepterer det faktum at disse aspekter ikke bare kansellerer hverandre etter som forskningen fortsetter, men at de er som gjensidig utelukkende betingelser som eksisterer for seg selv og bare kan kombineres i oss.

Om prosesstenkning (være i flyt) sa William James blant annet: Det er ikke følelser med avgrenset vesen som har en klar begynnelse og slutt, mer ”følelser av en tendens, ofte så vag at vi ikke er i stand til å benevne dem i det hele tatt”, ikke engang når de oppstår, fordi de er på vei videre. John kaller disse for retningstegnene – disse ”dynamiske stabiliteter” – i våre tanker, for en plutselig evne til å skjelne, slik at vi får en umiddelbar veiledende forståelse for videre handling. Disse hendelsene kan bare bli erfart, man kan ikke tenke seg til dem.

Bakhtin snakker om responsive understanding i den levende dialogen – på godt norsk kaller vi det aktiv lytting, men det kan nok være nyttig å gå til de teoretiske kildene for en oppfriskning av hva dette begrepet og begreper som polyfoni og dialogisk sannhet inneholder, når vi skal prøve å forstå det som skjer mellom mennesker som sammen leter etter sannhet i dialogisk interaksjon.

Jaakko Seikkula

Om det å bli dialogisk sier Jaakko, blant annet i 2011: (at) ”vi trenger å bli bevisst om hva som skjer inni oss, før vi gir ord til det”..og ”tidlig kommunikasjon inneholder ansiktsuttrykk, handbevegelser, øyebevegelser, bablelyder og så videre, og ”ord” er innlemmet inni alt dette”. Videre: ”Dialogens paradoks er i enkelheten og kompleksiteten. Den er så lett som livet selv, og på samme tid er dialog så vanskelig og komplisert som livet selv. Dialog er ikke noe vi kan flykte fra, den er som pusting, arbeid, kjærlighet, hobbyer, - som å kjøre bil. Den er livet.”

Om dialogens rolle i nettverksarbeid ved alvorlig psykisk behandling sier Seikkula blant annet: ”Visse erfaringer har blitt vendepunkter i den helende prosessen. Det inkluderer en sterk kollektiv følelse av deling og tilhørighet, at uttrykk for tillit dukker opp... Seikkula snakker også om en kjærlighet som verken er erotisk eller romantisk, men behandlerens egen respons på deltakelsen og samskapingen. Denne kjærligheten er ”noe” som bare kan erfares og ikke kan gripes kognitivt og som en teknikk. Undertegnede er av den oppfatning at det som skildres her samsvarer med de gamle grekernes begrep agape.

Tidligere i denne teksten fremkom John med kritikk mot Jaakko Seikkulas ”manualisering”, i form av syv prinsipper for å organisere psykiatrisk behandling, og for mobilisering av pasientens psykologiske prinsipper. De gjengis her, så får du som terapeut kjenne etter eller vurdere om du er enig med Shotter eller Seikkula?

De syv prinsippene er:

- 1) En umiddelbar respons på henvendelsen ved å ha det første møtet innen 24 timer.
- 2) Et sosialt nettverksperspektiv som i alle saker inviterer relevante medlemmer av klientens sosiale nettverk og alle profesjonelle som er involvert i den aktuelle saken.
- 3) Fleksibilitet og mobilitet: Responsen er behovstilpasset for å stemme med de spesielle og foranderlige behov til enhver pasient og hans sosiale nettverk.
- 4) Ansvarlighet: Den som først blir kontaktet er ansvarlig for å arrangere det første møtet. Teamet tar ansvar for hele prosessen uavhengig av stedet behandlingen foregår på.

- 5) Psykologisk kontinuitet: Et integrert team blir sammen-satt, som inkluderer både fagpersoner fra sykehus og poliklinikk. Møter skjer så lenge det er behov for det, og ved neste krise for samme pasient, trår det samme teamet til.
- 6) Temaet må tolerere usikkerhet og generere en prosess slik at den nye samtaleenheten "lever" og snakker sammen.
- 7) Dialogisk praksis er det primære mål i fellesmøtene, for å øke forståelsen for den aktuelle krisen og våre kunders liv.

Noen ord til slutt fra John Shotter: - Mennesker er ikke maskiner, de er levende vesener – og lever i flytende og bevegelige relasjoner til og med andre og annet (othernesses) i sine omgivelser. Vi må ikke la vår forutforståelse (pre-conceptions) – vår bakgrunns organiserende prinsipper – gjøre vold på det vi faktisk observerer her og nå. Oppgaven er å skape mening av virkeligheten slik den er, heller enn slik vi tenker den burde være. Vi må ikke henfalle til utopiske drømmer.

Tom Andersen uttrykte det slik i 1992: *"Jeg ser livet som en bevegelse av meg selv og mine omgivelser og omgivelsene til disse omgivelsene mot fremtiden. Endringene i livet rundt meg kommer av seg selv, ikke fra meg. Det eneste jeg kan gjøre er å ta del i dem. Å ta del er å lære å bruke det repertoar av forståelser og handlinger som kommer fra de ulike erfaringer jeg har hatt gjennom årene. Hva som har blitt aller viktigst for meg synes å være å lære hva jeg ikke skal gjøre"*.

John Shotter sier han ikke kan motstå fristelsen til å si at det viktigste han mener Tom Andersen gjorde, var å si til pasienter og kolleger: - i tillegg til det dere gjør nå, kunne dere kanskje... (i stedet for det dere gjør nå, bør dere...).

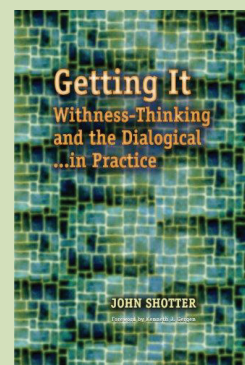
Tenk om vi alle kunne huske å ta med oss den starten på en setning nå vi utøver dialogiske praksiser i våre terapirom?

Det takkes og applauderes i plenumsalen. Vetrekonferansen 2015 er godt i gang, - og vi har mye å glede oss til de neste to dagene.

Hilde Ingebrigtsen
hildeingebrigtsen@yahoo.no

Til fordypning;

Amazon: 2011

"Getting It: Witness-Thinking and the Dialogical...In Practice"
(Hampton Press Communication Series
Social Construction in Practice)

Avslutning av åpningsplenum:

John Shotter liker å lage mat, om alle andre plenumsforelesere får han et forkle (laget av innsatte i Oslo fengsel) som en symbolsk takk. Her overrakt av Pelle Slagsvold.

Populært innslag: Sangkafé onsdag kveld. Ledet an av Pelle Slagsvold, Kristin S. Breda og Terje Reinholt Johansen på flygel.

”Reflekterende dukketeater – refleksjoner på barnets premisser.”

En presentasjon av hvordan metoden ble utviklet i samarbeid med Tom Andersen (og systemisk arbeid på Nordkalotten) på midten av 90-tallet.

Med Helene Trana og Hanne Rieber.

Gjengitt av Kristin H. Dahl

Helene Trana og Hanne Rieber, begge familieterapeuter og psykologspesialister, inviterte oss torsdag til en spennende og inspirerende workshop hvor de beskrev hvordan de utviklet en ny måte å nå barn i familieterapeutisk arbeid. De fortalte også hvordan Tom Andersen hadde støttet dem i arbeidet og blant annet bidratt i prosessen med å skrive en artikkel. Metoden og artikkelen var utviklet sammen med en tredje kollega, Trude Johannesen.

De var på 1990 tallet tilknyttet familieterapiutdanningen på Nordkalotten i Tromsø og hadde Tom Andersen som mentor og inspirator. De var begge opptatt av hvordan å anvende reflekterende team i samtaler med familiene de jobbet med. Deres første erfaringer var at bruk av reflekterende team ikke ga en god ramme for dialog i familier med yngre barn. Den var best tilpasset voksne og deres evne til å nyttiggjøre seg det verbale språket. Barna ble tause og forsvant ”inn i sitt eget indre”. Spørsmålet om hvordan å nå barna gjennom deres måte å uttrykke seg på, ble starten til det reflekterende dukketeater.

Trana og Rieber hadde tidligere utforsket bruk av eksternalisering, Family Dialog Set og Skulpturering. Metodene åpnet for ”verktøy” som barna kunne snakke gjennom og gjorde samtalene mer barnevennlige. Samtidig erfarte de at refleksjonene fortsatt ble lange og uforståelige for barna.

I sitt daglige virke på BUP i Tromsø valgte de å prøve noe nytt. Istedenfor å fortelle barna en metaforhistorie valgte de å spille den som et dukketeater. Barna gav en umiddelbar respons og

Helene Trana (til venstre) og Hanne Rieber

Helene Trana, familieterapeut og psykologspesialist, kommunepsykolog i Tønsberg kommune.

Hanne Rieber, psykologspesialist, Studentrådgivinga ved Norges Arktiske Universitet.

Helene og Hanne gikk sammen på familieterapiutdanning “systemisk arbeid på Nordkalotten” på midten av -90 tallet. Her ble de veiledet og inspirert av Tom Andersen til å utvikle reflekterende dukketeater sammen med Trude Johannesen.

ble engasjert. Fra å være reservert i samtalen åpnet det opp for at de lettere kunne si noe om det de hadde sett. Det åpnet for ulike tanker og muligheter - hva kunne dukkene i historien gjøre videre? Responsen var tydelig hos både barn og voksne. Familiene viste også at de tok med seg denne inspirasjonen hjem og kunne anvende det som en måte og snakke om problemene de hadde seg imellom. Det åpnet for viktige terapeutiske prosesser.

Erfaringene de gjorde viste nytten av å nedskrive praksisen når den oppstår, for så å se på hva som ble virksomme faktorer. Dette ledet til artikkelen "Reflekterende dukketeater" (1996). Artikkelen ble senere oversatt til flere språk og trykket ulike tidsskrifter i mange land.

Trana og Rieber beskrev ulike fremgangsmåter for bruk av reflekterende dukketeater. Utgangspunktet var å skape en historie med sentrale temaer fra familiens utfordringer. På bakgrunn av dette ble det laget hypoteser om barnas opplevelse av samspillsvanskene i familien.

"Dukketeaterhistorien kan ha som målsetting å formidle at barnet ikke er alene om å ha et slikt problem. Videre kan historien inneholde noen hindringer og noen løsninger, samt situasjoner hvor hovedpersonen mestrer eller løser problemet/krisen. Historien kan gjerne veksle flere ganger mellom tvil og håp, mellom det å lykkes og det å mislykkes. På den måten skapes en spenning i selve historien som barnet kan bli nysgjerrig på. Ved å komme med en løsning eller at noen lykkes, kan historien bidra til å formidle håp til barnet og/eller foreldrene om at endring er mulig" (Fokus 2/1996:Johannesen, Rieber, Trana s. 72-73)

Terapeutene tok i bruk ulike dukker - dyr, bamser og menneskedukker . Teaterforestillingen kunne spilles på en liten sene eller åpent i rommet.

Fremgangsmåte 1

- teamet lager hele historien
- en presentasjon med slutt

Terapeuten sitter sammen med familien og ser på dukketeateret. Teamet som spiller dukketeateret er ikke en direkte del av samtalen.

Fremgangsmåte 2

- historien presenteres 2 ganger i løpet av en samtale.
- første del av historien stopper opp i et dilemma.
- terapeuten og familien lager en fortsettelse på historien.
- teamet spiller ut fortsettelsen
- kan passe når terapien har stoppet opp, engasjere familien i løsningene.

Under workshopen viste de oss et reflekterende dukketeater som tidligere var brukt på en familie. Faren i familien var en snill og kjærlig far som med jevne mellomrom gikk inn i en psykose. Et av barna i familien hadde utviklet sinneproblematikk, de andre to ble ofte redd når far hadde psykotiske perioder.

Trana og Rieber hadde da vært reflekterende team bak speilet, og lyttet til samtalen mellom terapeut og familie. Terapeuten inviterte de så inn. Trana og Rieber spilte da en dukketeaterhistorie og viste oss følgende historie:

«De spiller da en scene hvor vi blir kjent med en artig rev, en litt engstelig mus og en kjekk frosk. De er alle gode venner og finner på artige ting sammen. Et par ganger skjer det at reven plutselig lager rare lyder, oppfører seg rart og mister kjeften (kjeften på håndduken vrenses inn). Frosken blir sint på den dumme reven som blir så rar, mens musa blir veldig redd. De prøver etterpå å spørre reven hva som skjedde. Reven stiller seg uforstående til dette

spørsmålet. Frosken og musa trekker seg og sier de ikke vil leke mer med reven. Reven blir fornærmet og går hjem. Så kommer en fe forbi og spør hva de er opptatt av. Hun kan så forklare de at hun ikke kan trylle «kjeft-forsvinninga» bort, men hun kan lære dem at de kan vite når det skjer. Reven gaper nemlig tre ganger i forkant av at kjeften forsvinner. Feen sier så farvel og går. Reven kommer tilbake. Forsiktig nærmer de seg reven og prøver å leke med ham. Så skjer det på ny at reven mister kjeften, men denne gangen har frosken og musa sett at han gaper tre ganger. De teller høyt, følger med og vet hva som kommer slik at de ikke blir så redde. Leken fortsetter som før når kjeften kommer tilbake».

Hvordan lage terapeutiske metaforhistorier.

Historiene bygges opp som klassiske eventyr. De tar utgangspunkt i en mangelsituasjon (problem). Veien mot forandring med farer og prøvelser som hovedpersonen(e) må igjennom.

- Møter de har med hjelpere/hjelpsomme krefter.
- Vendepunktet hvor mangler opphører og noe nytt trer frem.
- Løsninger som gir håp for fremtiden.

Historiene presenteres som en refleksjon.

Trana og Rieber fremhever at metaforen skal:

- illustrere et poeng.
- antyde en løsning
- få klienten til å gjenkjenne seg selv.
- plante nye ideer og motivasjon
- redusere motstand
- redefinere problemet.

Når en lager metaforhistoriene tar en utgangspunkt i viktige temaer i barnets liv. Man anvender paralleller til barnets liv som er passe tett opp til fortellingene familien selv formidler. Dette blir en indirekte måte å snakke om barnets liv og virker eksternaliserende. Det å kommunisere via "frosken og musa" ser ut til å gjøre det lettere for barnet å formidle seg om situasjonen/ mulighetene de har sammen med reven har. De trekker ut det de trenger/ har nytte av og det skapes en nysgjerrighet. En lekfull tilnærming som mange barn lettere kan kjenne seg igjen i og delta i.

Bruk av dukketeater som refleksjoner på barnets premisser, setter fokus på noen av familiesamtalenes store utfordringer. Hvordan skape en familiesamtale som gir barna en mulighet til å delta i samtalene på like premisser som voksne. Dette krever ikke bare at vi som terapeuter inviterer dem med til samtalene, men at vi tar utfordringen det er å skape en dialog de forstår og kan delta i. Vi ble under workshopen utfordret på å anvende denne refleksjonsformen. Det var både spennende og utfordrende.

Jeg vil oppfordre alle som er interessert til å lese artikkelen som utdyper det som er referert i denne oppsummeringen:

Fokus 2/ 1996: Trude Langseth Johannesen, Hanne Rieber, Helene Trana. *"Reflekterende dukketeater. En ny måte å nå barn i familierapeutisk arbeid."*

Kristin H Dahl: kristin.dahl@nfft.no
Styremedlem i NFFT

Fra "vaskeseddelen":

Hvordan kan vi forstå at folk begynner å snakke om det som er viktig å snakke om, når de snakker med oss? Hva har vi bidratt med som gjør det mulig? Og hvordan forholder vi oss, sånn at det som er betydningsfullt blir fortalt fram? Og ikke minst, hvordan forstå at det å fortelle og bli møtt, kan få store og vidtrekkende følger. ..

Velg en elefant ...

Anne Hedvig Vedeler, master i familierapi, 1. amanuensis ved Diakonhjemmets høgskole

Refleksjon med Ella Kopperud

"Faren er ikke at maskiner overtar for mennesker, men at mennesker blir som maskiner."

Dreyfus

Workshop - Vetre 2015

"Til stede i bevegelsen."

- med Anne Hedvig Vedeler

Ref.: Kristin S. Breda

(i samarbeid med Metaforumredaksjonen)

"Elefanter i rommet" og "Det som kom ut av det blå".

Anne Hedvig fant fort tonen sammen med de ca. 50 fremmøtte til hennes workshop. Hun inviterte til dialog og sa at hun liker å ta opp det som skjer underveis.

Anne Hedvig er 1. amanuensis ved Dialoghjemmet der hun er tilknyttet programmet for familierapi og systemisk praksis, som underviser og veileder. Hun er dessuten faglig ansvarlig for et etterutdanningsprogram i familiearbeid og dialogisk praksis, «Ringer i vann», for skole-, helse- og sosialarbeidere i Mo i Rana i regi av Høgskolen i Nesna. Hun er familierapeut med doktorgrad i systemisk praksis fra University of Bedfordshire.

Anne Hedvig liker å snakke om og reflektere over egen praksis, fra møter med mennesker i ulike kontekster, som har betydd mye for henne. Hun finner seg ofte i opposisjon til det faglige establishment innen psykososialt arbeid. Hun innledet dagens workshop med sitat fra en SMS hun dagen før hadde fått av sin far, Gerdt Henrik Vedeler: «Lykke til i morgen med din workshop. Hold fast ved din posisjon som geriljasoldat, på din vennlig nysgjerrige måte. Dine ideer er sterkt tiltrengt i en tid der konformisme med kategorisering og ferdiglagete prosedyrer herjer vårt land».

Anne Hedvig er opptatt av Hubert Dreyfus' ord om kunstig intelligens: Faren er ikke at maskiner overtar for mennesker, men at mennesker blir som maskiner. I motsetning til maskiner er mennesker, for å være levende, avhengig av relasjoner. Dette er viktig å holde fram i en tid der ferdiglagete prosedyrer har en tendens til å styre hvordan vi hjelpere vi bør være overfor de som trenger vår hjelp. Idealet blir rasjonalitet. Vi spør oss om vi er sammenhengende nok, tydelig nok. Når ting kommer hulter til bulter anklager vi oss selv for at vi ikke er rasjonelle nok. I terapi, i undervisning og i veiledning er ikke rasjonell orden det viktigste. Av større betydning er å skape et rom det det er trygt å være seg selv – med sin uorden og irrasjonalitet.

Under hennes studier i London traff hun John Shotter som ble veileder på doktorgraden hennes og som har betydd mye for hennes faglige utvikling. Hun fremhever også en kvinnelig klient hun hadde i terapi da hun tok sin mastergrad i familierapi ved KCC i London. Denne klienten lærte henne mye om dialogens kraft og betydning. Dette utdypet hun senere i workshopen.

Dialog med salen:

Torgeir Mathisen: Hva oppfatter du at Shotter legger vekt på?

Anne Hedvig: «Både Bakhtin og Shotter snakker om at relasjoner mellom mennesker er i stadig bevegelse. Dialoger stopper ikke opp, men er i organisk bevegelse». For Anne Hedvig, som anser seg for å ha en springende måte å være på, var dette en lettelse. Hun lever ikke opp til idealet om å være en autonom, konsistent person. Det avgjørende for henne er dialogen mellom oss.

Det har nå i faglige sammenhenger blitt mer aksept for ordet kjærlighet, sier Anne Hedvig. Det er mange av oss som har forstått dette lenge. Hun tenker ikke først og fremst på erotikk, men den kjærligheten vi har i oss i ett og alt, f.eks. den kjærligheten som er nødvendig for at det lille barnet kan utvikle seg innen relasjonen til omsorgsfulle voksne. Også senere i livet skaper vi på liknende måte hverandre kontinuerlig i dialog.

Ella K.: «Når jeg tenker på SMS 'en fra Anne Hedvigs far, tenker jeg på programmer som f.eks. COS og EFT. Jeg er redd kategoriseringen og standardiseringen».

Anne Hedvig:» Det som er skummelt med all læring er at vi tror at vi har lært noe som en varig sannhet. Vi glemmer det vi lærer i øyeblikket. Hva er viktig akkurat Nå?» Hun er glad hun ikke har den begrepsverdenen psykiatrien har.

Anne Hedvig driver grupper med veiledning av erfarne terapeuter. Om disse gruppene er det sagt at de fungerer som et pusterom, et «hodespa», der de legger vekt på bevegelse og sansing, på det å være til stede for hverandre.

Det som kommer ut av det blå

Om dialogisk praksis: Hvordan kan vi forstå at folk snakker om det som er viktig å snakke om?

Anne Hedvig snakker her om at det skjedde noe viktig i et øyeblikk med en kvinnelig klient i London der hun hadde praksis i forbindelse med masterstudiet. Inspirert av Tom Andersen foretok hun et forskningsintervju med klienten der hun inviterte til en samtale om de terapeutiske samtalene de hadde hatt, hvordan klienten hadde opplevd terapien.

Klienten snakket om mange viktige ting, men kom så til et punkt da hun sa noe som hadde vært spesielt viktig for henne. Hun sier plutselig: «Jeg har begynt å våkne om natten av at noen ringer, men når jeg tar telefonen er det ingen der. Jeg tenker at det er faren eller sønnen min. Hva er det de vil meg?»

Anne Hedvig: «Hva hadde du ønsket at de ville si?» (Faren er død).

Kvinnen: «At han kunne si hvor forferdelig lei seg han er for hva han gjorde mot meg».

Så kom det en historie om en oppvekst med grov mishandling. At det kom akkurat da var interessant.

Hva hadde skjedd før hun snakket «som ut av det blå?». Hva hadde Anne Hedvig gjort som bidro til at fortellingen ble fortalt akkurat der og da?

Anne Hedvig bodde i England en kortere tid mens hun tok sin master. Hun syntes hun snakket dårlig engelsk, men måtte jo ha sin praksis som innebar å snakke med klienter. Det var vanskelig å snakke, å forstå alt hun hørte og å stille spørsmål. Hun tok opp forskningsintervjuet på video, i dette tilfellet en serie på 22 timer. Opplegget var at det satt et team á la klassisk Milano bak speilet. Anne Hedvig inviterte dem derfor ikke inn. Men ved et tilfelle kom de inn likevel. Da falt det et ord i samtalen teamet hadde seg imellom, «dissosiering». Anne Hedvig nevner dette for å illustrere at selv med de beste intensjoner fra fagfolks side hjelper det ikke hvis klienten ikke forstår deres språk eller ikke føler seg forstått.

Denne kvinnen fortalte at hun likte at terapeuten fulgte henne og oppmuntret henne til å gå hvor hun ville i samtalen. Hun snakket om at hun ofte er i «villelsen», tar brikker opp og legger dem ned. Hun sa hun hadde en idé om at hun burde snakke annerledes og var redd at Anne Hedvig kanskje følte seg overveldet av henne. Hun hadde tatt til seg det teamet hadde sagt om at de følte seg overveldet når hun snakket i «villelsen». Men hun følte at hun satt på

en vond ting som bare måtte ut. Anne Hedvig ga henne da bekreftelse at i dette rommet *kan* hun snakke i «villelsen». Da sier kvinnen at hun ikke skjønnte hvordan Anne Hedvig visste at hun ikke likte å bli styrt når hun snakket. Hun sa også at hun hadde en mental blokk som handlet om at hun var seksuelt misbrukt. Hun husket det ikke.

Anne Hedvig lærte av denne kvinnen å være til stede i øyeblikket der noe skjer og ikke la prosedyrer og teknikker stå i veien for den umiddelbare dialogen. Kvinnen sa at hun merket at Anne Hedvig følte hennes følelser. Nå kunne hun puste lettet ut.

I oppfølgingsintervjuet en måned senere møtte Anne Hedvig en helt annen kvinne. Hun glødet, hadde skaffet seg en jobb, slått opp med den alkoholiserte kjæresten og hadde tatt kontakt med barna sine igjen. Hun fortalte at hun hadde vært «3 år hele livet», men nå var hun voksen. Hun hadde anklaget de andre i kraftige vendinger, men hadde følt at hun var likegyldig i forhold til seg selv. «Jeg fikk kontakt med min indre stemme. Det er ikke så mange som forstår betydningen av det».

Dette var ikke bare terapi, det var også forskning. Anne Hedvig sier det slik: «Å *utforske terapi* handler ikke om å forske *på* klienter, men å *utforske sammen med*».

Kommentarer fra salen:

En deltaker: «Du var usikker, kunne ikke språket. Det kan virke som om kunnskap og at vi har lært oss så mye, gjør at vi blir mindre til stede. Når man har lært noe nytt, blir man entusiastisk, men også selvpoptatt og mister sensitiviteten i øyeblikket».

En annen deltaker: «Vi bør føle det som klienten føler. Hvis vi ikke tåler å føle det samme kan klienten merke det og stoppe seg selv. Det handler om å bli hørt, men det ordet blir for grunt. Du kan bli hørt, men allikevel ikke kjenne at du kan fortelle. Noe dypere eller mer må til for å kunne snakke, bli omfavnet, føle kjærighet».

Anne Hedvig forteller fra en av veiledningsgruppene hun har lært mye av. Der klarte de å være sammen i åpenhet. De ble opptatt av og berørt av hverandre. En i gruppa sa: «Det er nesten litt Tom Andersen over oss, vi sitter og hører på hverandre, så kommer det som kommer ut av det blå. Det er så fint, Anne Hedvig, at vi tar hverandre inn i hjertene våre. Mye bedre enn «containing», det er jo en søppelkasse».

En kvinne i en veiledningsgruppe forteller en historie: Hun jobbet i hjemmesykepleien og tilbrakte en uke sammen med en familie hvor mor lå og skulle dø av kreft. Der var to tenåringsdøtre. «Jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre så jeg gjorde ingen ting», sier pleieren. Moren døde. Så satt familien en annonse i avisen og takket pleieren. «Men jeg skammet meg sånn» sier hun, og gråter. «Men nå skjønner jeg, jeg var jo der». Hun skjønner nå at familien uttrykte takknemlighet for at hun hadde vært der i smerten. Hennes skam kom bardus på Anne Hedvig. Men det gode var den måte gruppen tok imot det som skjedde. Det var en mykhet i måten å være sammen på uten at så mye ble sagt. En avbrøt stillheten: «Det var vakkert». Anne Hedvig kjente en lettelse.

Etter denne veiledningen skjedde det noe med denne kvinnen, som var bemerkelsesverdig. Hun beskrev seg selv som en konservativ sykepleier som var opptatt av å følge prosedyrer og gjøre ting riktig. Å ikke gjøre noe i familien med den døende moren og til og med bli takket, hadde hun skammet seg over. Men nå følte hun seg fri fra skammen. Hun fikk personlig handlekraft.

Anne Hedvig snakket med kvinnen et år etter om denne samtalen. Kvinnen sa at de hadde laget en kultur i gruppa hvor de famlet, og ble møtt av hverandre på et følelsesnivå. Når hennes historie kom, var dette tilstrekkelig. Hun kjente en vilje i rommet til å høre på historien.

Anne Hedvig sier at hun kjenner jo hele tiden selv et press på at hun skal gjøre ting riktig, f.eks. skrive ned ting til i dag, fremstå forberedt osv. «Hadde jeg ikke hatt Shotter som

veileder hadde jeg ikke turt å gjøre dette i praksis og skrive om det i detalj slik jeg gjorde i doktorarbeidet.»

En deltaker i salen spør: «Styrer begrepet tid deg?».

Anne Hedvig: «Nei, men langsomhet! Praksisen min har lært meg at det er noe annet som skjer når jeg ikke er rask. Men jeg er rask i mange ting».

Elefanten i rommet:

*Have you ever looked into the eye of an elephant?
A lonely elephant on a narrow road
Six people in an open jeep*

*Sit still
A month ago a ranger was killed
Trampled to death*

I held my breath

*One small inch
From where I sat
He passed
First in slow motion pace
Then a split second gaze*

*Our eyes became one
Next he was gone*

I was left in love.

Anne Hedvig har mange elefanter I huset sitt. Hun liker å ha dem rundt seg.

En helg hadde hun en veiledningsgruppe hjemme hos seg og fikk lyst til å finne på noe annet enn bare å prate. Hun samlet elefantene og sa til deltakerne at de kunne finne hver sin elefant å snakke med. Da kom det ting ut av det blå. Noe skjer når vi klarer å invitere til noe annet enn det rasjonelle. Det er jo ikke særlig rasjonelt å snakke med en elefant. Men gjør man noe sånt må man ha god tid.

Hun ga gruppedeltakerne oppgaver: Ta to elefanter. Snakk med den ene om en gang du virkelig led. Finn den elefanten som du har truffet når du virkelig led.

En deltaker tok en fargerik elefant. Hun sa at den var pyntet utenpå, glorete, noe helt annet enn det som var inni. Det ble en beveget samtale da hun begynte å snakke med elefanten. Dette ble en følelsesreise som hun tok de andre med på. Hun stilte spørsmål til seg selv, som fikk henne til å se seg i et annet lys i en situasjon som hadde vært forferdelig. Hun klarte å ta grep.

Elefantene er flertydige. De gir store muligheter til fritt å assosiere. Det blir mulig å bevege seg og å bli beveget. Dette er ingen metode eller fastlagt prosedyre. «Jeg kom spontant på dette», sier Anne Hedvig, «ingen av oss hadde noe forhold til disse elefantene før vi begynte å snakke med dem».

Anne Hedvig har en stygg elefant i samlingen sin. En gruppedeltaker valgte denne elefanten, og i samtalen med den opplevde hun at hun kom til et sted der hun fikk ny næring. Etter det har Anne Hedvig blitt glad i denne elefanten.

Anne Hedvig forteller at det var sterke opplevelser av bevegelse hos dem som gjennom samtalene med elefantene fortalte sine historier. Og det samme hos dem som hørte på. Man

kan spørre hva som skjer når man hjelper folk til å komme i dialog med seg selv i et rom som tillater bevegelse.

En gang foreslo Anne Hedvig at en deltaker skulle velge en elefant som «du synes snakker med deg». En kvinne tok en elefant og sa med trist stemme: «Kjenner meg som denne, kjenner meg falmet på jobben, i livet, jeg blir 60 år».

Anne Hedvig forteller hvordan hun fort kunne få et behov å by på noe annet, for kvinnen er alt annet enn falmet. Kvinnen sier: «Før var jeg som denne: Fargerik, full av liv, initiativ og glød». Anne Hedvig er glad hun holdt tilbake, og at kvinnen fikk anledning til å finne fram sine forskjellige stemmer, forskjellige forhold hun har til livet sitt. Kvinnen begynner å snakke med begge elefantene, om hvordan det er å være henne på jobb og hjemme. Så ser hun over bordet og finner en liten elefant og begynner en samtale med den, som varer en time. Samtalen handler om å komme i dialog med seg selv, gi rom for sin egen stemme og samtidig gi rom for andre stemmer. Den lille elefanten sitter trygt og godt, har farger og en ro over seg, med snabelen høyt hevet. Den vil ikke være en sirkuselefant. Ingen sier noe, men er med og lar henne fortelle.

Så er det refleksjon der deltakerne reflekterer over hva de har festet seg ved og forsøker å være i det som er blitt sagt – om det falmede og det fargerike. En sier: «Du behøver ikke å være falmet. Det kan være en avslappethet, men likevel med hodet hevet.». Etter hvert virker det som kvinnen får en større ømhet for seg selv. Hun finner en lite gul elefant. «Sånn var jeg som liten, gjennomiktig».

«Hvordan vil du ta dette med deg?», spør Anne Hedvig. Kvinnen sier hun vil ta et bilde at elefantene og henge det opp på kontoret. «Det blir min påminnelse» sier hun, glad da hun gikk derfra.

Anne Hedvig fremholder at dette handler om noe virkelig, ikke om tolkning. Det er ingen idé om hva som ligger bak. I møtet med en slik virkelighet er det eneste vi kan gjøre er å tilby refleksjoner om hvordan man kan forstå. Man bringer leken inn. Leken kan gi større og videre rammer rundt hvordan man kan fabulere. Slik utforskes bevegelse.

Anne Hedvig snakker mye om at det er en uendelighet av stemmer i et menneske, og det er viktig å invitere de ulike stemmene fram. Og det er ikke du, terapeuten, som legger dette puslespillet.

Tom Andersen sa at han ikke tilbød metaforer lenger, men lar folk få plass til å finne sine egne stemmer. Han minnet om å være oppmerksom å holde seg tilbake til den andre har snakket ferdig. Nennsomhet er i den forbindelse et fint ord. «Jeg er veldig ivrig og får ofte lyst til å tilby noe, men trener meg i å holde tilbake», sier Anne Hedvig.

Til slutt inviterte hun en av deltakerne til å komme fram, velge en elefant og reflektere sammen med henne. Oppgaven lød: «Finn en elefant som tiltaler deg, som du kjenner deg igjen i». Dette ble en fin, nær fortelling og en veldig flott avslutning på en meningsfull workshop. Takk til Anne Hedvig!

Kristin S. Breda: kristin.breda@nfft.no

Workshop Vetre 2015:

”Tom Andersen – og psykomotorisk fysioterapi”

**Med de psykomotoriske fysioterapeutene
Alette Ottesen og Berit Ianssen**

Ved Torgeir M. Mathisen

*Seminaret skal gå i sporene etter Tom Andersen.
Fysioterapi har ingen naturlig plass innen familieterapi,
men Toms forståelse og arbeid var influert av psykomotorisk
fysioterapi. Som representanter for et fagmiljø som hadde et
nært samarbeid med Tom, vil vi presentere noen av hans
begreper inspirert av og brukt i fysioterapeutisk praksis ...
sto det i introen til denne workshopen.*

Vi fikk først se intervjuet fra filmen (DVD):
Tom Andersen: Et intervju- En samtale - Et foredrag -
for å få ham med i rommet, som de sa. Og det klarte de.

Bakgrunnen for deres samarbeid med Tom var fra den tiden
han var distriktslege og møtte mange pasienter med muskel-
relaterte plager som han ikke kunne noe om. Han tok derfor
kontakt med psykomotorisk fysioterapeut Gudrun Øvreberg.
Det ble starten på et langt samarbeid som etter hvert gav
ham ideen om ”reflekterende team”.

Oppmerksomhet mot kroppslige uttrykk

Praksis først, så reflektere og beskrive

Jeg var klar over hvor stor innflytelse den psykomotoriske
behandlingsmetoden hadde for Tom Andersen og hans
”slipp pusten til – slipp livet til”. Alette og Berits takk-
nemlighet for hvordan hans begreper og praksis også fikk
betydning i deres psykomotoriske fysioterapipraksis var helt
ukjent for meg og likeså at deres samarbeid med Tom hadde
vært så omfattende.

*Tom lærte oss en måte å være sammen på som etter hvert
ble en bærekraftig arbeidsform.*

Gudrun Øvreberg og Tom Andersen holdt i 1984 et foredrag
i Philadelphia med tittelen ”Should the Human-Being
Family be handled as the Family of Movements and
Respiration?”

Alette Ottesen (v) Fysioterapeut,
spesialist i psykomotorisk
fysioterapi/master i psykisk helsearbeid,
Lillehammer /aletteo@hotmail.com

Berit Ianssen (h) Fysioterapeut,
spesialist i psykomotorisk fysioterapi,
Levanger /berit.ianssen@ntebb.no

”... Når man ser og hører, da kjenner man det
jo på kroppen, og så skjer det noe inni
kroppen. Først kjenner man det *på* kroppen, så
kjenner man det *i* kroppen – og så kommer
uttrykkene med, og med uttrykkene kommer
meningene. ...”

Fra: ”Veiskiller – Tom Andersen i samtale med Per
Jensen” Intervju i Fokus på familien 3-2006.
Det året Tom fylte 70 år.

Vi er deltagere i livet med våre kroppslige meningsbærende uttrykk. Vi må se kroppens kompetanse og muligheter, personens kompetanse og muligheter og å lære oss å bruke øynene - slik som fysioterapeutene. Hva ser vi, hva kjenner vi, hva forteller kroppen om personens historie? Ingen oppskrift og fastlagt metode, men følge kroppens svar.

Vi fikk se fra filmen Gudrun Øvreberg - Et liv i bevegelse - Dokumentasjon av psykomotorisk fysioterapipraksis - et eksempel på hvordan Øvreberg gjorde dette i praksis.

Vi som var med på workshopen fikk også kroppsliggjort oss og pustet litt ekstra med ulike bevegelser. Det gjorde godt!

Jeg ble også minnet på Nic Waals Instituttts kroppsorientering på 70- og 80-tallet ut fra påvirkningen fra William Reich og Ola Raknes. Overlege Arnt Halsen på Åsebråten barnepsykiatrisk klinikk i Fredrikstad (1971-1996) kom fra Nic. Waal for å etablere barnepsykiatrien i Østfold. Han hadde med seg denne oppmerksomheten på kropp og uttrykk. Etter at han døde forsvant dessverre også oppmerksomheten på den ”meningsbærende kroppen” fra barnepsykiatrien i Østfold. Det var derfor ekstra godt å delta på en konferanse som hentet frem den ”tapte kroppen”, noe også hovedforeleser John Shotter bidro med.

Kroppen arbeider uten at vi bevisst registrer det og vi har ofte en presis følelse av situasjonen, men hvordan beskrive det vi kjenner og føler?

Stor takk til Alette og Berit! Respekten og gleden for samarbeidet med Tom Andersen var god å bli del av. Takk til NFFT for en svært inspirerende konferanse.

Torgeir M. Mathisen: torgeir.mathisen@gmail.com
Klinisk sosionom

Filmen om Tom Andersen: ”Et intervju. En samtale. Et foredrag”

ble presentert torsdag mellom plenum og middag under Vetrekonferansen.

Fotograf: Eva Charlotte Nilsen, Rampelys AS

Regi: Berit Ianssen

Produsent: Neil Fulton, Høgskolen i Lillehammer

Prosjektgruppe: Ingeborg Hanssen, Berit Ianssen, Ingar Kvebæk, Alette Ottesen, Eli Rongved og Gudrun Øvreberg.

Filmen kan bestilles hos berit.ianssen@ntebb.no

Workshop Vette 2015:

Med Lena Holm Berndtsson og Tor-André Ribe-Anderssen

”Et familieblikk på skade.”

Samtaler med par der en er alvorlig skadet.
Et samarbeidsprosjekt med Sunnaas sykehus.

Referat ved Josefine Tanum

Fra ”vaskeseddelen”:

En alvorlig fysisk eller kognitiv skade hos et familiemedlem påvirker hele familien. Familievernkontorene i Moss/Askim og Follo har i samarbeid med Sunnaas Sykehus HF deltatt i et prosjekt som ser med et familieperspektiv på behandling der en i familien har fått en hjerne- eller ryggmargsskade.

Prosjektet fra arbeidet vil bli presentert. Workshopholderne ønsker å reflektere med deltakerne hvordan resultatene kan benyttes til å møte disse paren/familie og liknende klientgrupper på best mulig måte.

På bakgrunn av dette valgte jeg, og mange med meg, å delta på workshopen: ”Et familieblikk på skade”, etter lunsj torsdag 12. februar.

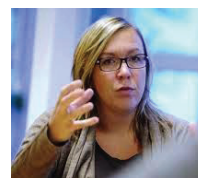
- Dette er en ”blodfersk” (sa de selv) kvalitativ studie av hva som oppleves hjelpsomt i møte mellom familievernet og familier der et familiemedlem har ervervet en ryggmargs- eller hjerneskade. Dette er et samarbeidsprosjekt med Sunnaas sykehus, Bufdir og Familievernkontorene i Moss Askim og Follo.

Bakgrunnen for prosjektet:

- Familier der familiemedlemmer har en stor hjerne- eller ryggmargsskade tar i begrenset grad kontakt med familievern tjenesten på egen hånd.
- Store skader og kronisk sykdom hos ett familiemedlem har konsekvenser for hele familiesystemet. Det blir et familieanliggende.
- Familien kan være en stor ressurs under og etter skade, men også en belastning.

Formålet med prosjektet var:

- Ønske om å styrke par og familierelasjoner, samt forebygge problemutvikling i nære relasjoner etter skade.
- Beskrive målgruppens møte med familievernet, hvilke relasjonelle utfordringer de løfter frem, og opplevelsen av hjelpen de får.

Lena Holm Berndtsson
er klinisk sosionom,
familieterapeut og leder ved
Familievernkontoret Nedre
Romerike, Kongsvinger.

Tor-André Ribe Anderssen
er psykologspesialist og
leder av Familievernkontoret
i Follo.

Bilder hentet fra www

- Beskrive hjelpebehovet til denne målgruppen, samt yte best mulig hjelp til de henviste familier.
- Formidle og eventuelt implementere alternative og bedre metoder/modeller for å bedre samarbeid mellom spesialisthelsetjenesten og førstelinjetjeneste.

Etter dataanalysen valgte de ut fem hovedkategorier som de belyste nærmere, disse var:

- 1. Relasjonelle utfordringer mellom pårørende og pasient**
(Eks. ”jeg synes ikke jeg har endret meg, men kona sier at jeg er annerledes ...”)
- 2. Relasjonsforventinger mellom pårørende og pasient**
(eks. ”Jeg har innsett at jeg må dra på en del ferier alene ...”)
- 3. Den nye par/familiehistorien.**
(Det å løfte gylne øyeblikk, blir til nye historier.)
- 4. Foreldrerollen etter skaden.**
(eks. ”han har fått et bedre forhold til datter etter skaden”, ”jeg blir mer sint på din sønn når jeg er sliten....”)
- 5. Familieresiliens/hardførhet.**
(Eks. ”det har jo alltid vært oss to ... så vi klarer dette” ”det kunne ha gått så mye verre ... En felles mening, en kristen tro, evne til å eksternalisere situasjonen som for eksempel å kalle det ”helsetrollet”/”navtrollet”.)

Avslutningsvis delte de erfaringene og utfordringene fra prosjektet med oss.
Noen hovedpunkter var:

- Skaden påvirker hele familiesystemet.
- Det er nødvendig med henvisning til familievernnet (de kommer ikke selv.)
- Viktig med et nettverksperspektiv på pasientens behandling.
- I all hovedsak positive erfaringer i møte mellom familiesystemet og familievernnet.

Utfordringene:

- Når er det riktige tidspunktet for hjelp fra familievernnet?
- Kan samtaler med familievernnet belaste familiesystemet ytterligere?

Takk til to engasjerende og engasjerte terapeuter for en meget interessant workshop.
Jeg fikk også gleden av å snakke med begge to senere den dagen – og de var veldig hyggelige å prate med! **Takk!**

Noen flere glimt fra det sosiale livet på konferansen:

Vettre 2015:

SYSTEMISK DIALOG med redaktørene i FOKUS PÅ FAMILIEN.

- Ella Kopperud og Ottar Ness.

Mange er samlet for å høre på Fokus-dialogen.

I salen ved siden av vises Tom Andersen filmen:

”Et intervju. En samtale. Et foredrag.” - produsert av faggruppen for psykiatrisk og psykosomatisk fysioterapi, med støtte fra NFFT. Vi skulle gjerne vært begge steder på en gang, men nå er vi altså her – til dialog med Fokus. Innholdet gjengis i korte trekk:

Ella Kopperud har vært redaktør i Fokus i tre år. Ottar Ness overtok som redaktør etter Hans Christian Michaelsen - i januar i år, etter å ha sittet to år i redaksjonen.

De har i utgangspunktet 2 punkter på agendaen:

- Å anerkjenne Tom Andersen og reflekterende team.
- Å stille spørsmålet: Hva skal Fokus formidle.

Det hele starter med en masse tull med lyden.

Vi andre småprater ved bordene og nipper til noe å drikke. Omsider starter dialogen.

Ella åpner med å si: - Faget går i to retninger. Den ene handler om det som er tema her på konferansen, om det Tom Andersen sto for, om det som vokser frem i mellom oss, om samarbeid og refleksjoner. Den andre retningen handler om noe helt annet; Den sikre viten. Som manualisering, standardisering osv.

- Jeg kommer rett fra ledermøte i familievernnet, hvor ett av temaene var kompetanseutvikling. Vi har nylig fått et fagdirektorat til å styre oss, der er språket faglige standarder og veiledere. Ved å høre på John Shotter i dag fikk jeg landet litt, fortsetter hun. Jeg kom til å huske på en tale i Logen under Fokusjubileet. Bjørn Gunnar Saltnes som ønsket seg tekster på tvers. Slike som ikke publiseres andre steder. ”Vi baler litt med det Ottar ...”

Ottar følger opp med en bekymring for systemisk familierapi. Definisjonen på familierapi nå synes å være at det er flere i rommet. Fokus har et ansvar for å holde det systemiske i hevd.

Han sier videre at han ofte møter seg selv i døra når flere og flere etterspør fagfelleevaluering av det de skriver.

Hva er det som skjer med oss i fagfeltet og som fagpersoner?

Er det en konflikt mellom terapeutisk tro og systemlojalitet?

Hvordan kan vi jobbe mer systemisk innenfor disse systemene og rammene? Spør han – og spørsmålene følges opp etter hvert.

Ella Kopperud og Ottar Ness

Ella er klinisk sosionom og master i familierapi, redaktør i Fokus i 3 år, jobbet med familier i 30 år, 15 år i familievernnet, de siste 2-3 årene som leder på Familiekontoret i Aust-Agder, hvor hun har jobbet mye med familievold, og vært særlig opptatt av å inkludere barna i familievernets praksiser. Tidligere mange år i rusfeltet, bl.a. ansvar for å bygge opp et familiebehandlingstilbud for rusmisbrukere og senere spilleavhengige på Stiftelsen Renåvangen i Rendalen i Hedmark.

Ottar er utdannet cand. polit. og familierapeut, og har en PhD i familierapi fra 2011. Han jobber som førsteamanuensis i psykisk helsearbeid ved høyskolen i Buskerud og Vestfold. Ottar har jobbet som familierapeut ved Familievernkontoret i Sør-Trøndelag i flere år. Han er ansvarlig for et treårig NFR-forskningsprosjekt som omhandler samarbeidende praksiser innen psykisk helse og rus. Han bor utenfor Trondheim og pendler til Drammen. Han har gjennomført et forskningsprosjekt sammen med kollegaer, om erfaringer med å vokse opp med samværsavtaler”.

Ella forteller at da hun startet som redaktør i Fokus ønsket seg to ting: et temanummer om epistemologi og flere fagfellevurderte artikler. Hun viser til at Vigdis Wie Torsteinsson på Logenseminaret i 2011 etterlyste en ny epistemologidebatt, og Ella er glad for at Fokus kommer med et slikt temanummer nå, med Vigdis som gjesteredaktør. Vi trenger å diskutere kunnskapsgrunnlaget vårt.

Når det gjelder ønsket om fagfellevurderte artikler er hun blitt mer i tvil. Kriteriene for godkjenning av såkalte vitenskapelige artikler er ”trange”, og bidrar ikke alltid til at artiklene blir gode eller nyttige for fagfeltet.

Et ønske fra redaksjonen er å utfordre og belyse. De ønsker og få frem debatter. Ser etter artikler for dette i Norden. Nr. 1 i 2015 vil som nevnt handle om epistemologi. (Se nummeret som kommer i mars / april.) Et spørsmål er også bredden og andre former for tekster. Språk er så mangt, sier Ella og spør - hvor stor bredde skal vi tillate?

Ottar: Det er viktig å beskrive praksis. Fange levd liv. En utvidelse, gjerne i form av noveller, dikt, tegninger.

Ella: Det spesielle med bladet i Norge er at mange får det som medlemmer av NFFT og at det er et Nordisk tidsskrift.

Hun understreket også at redaksjonen gir mye støtte og veiledning til bidragsyterne underveis i prosessen mot ferdig produkt – og oppfordrer folk til å skrive.

Kort fra kommentarer og dialog med salen:

Debatten dreide seg mye om Fokus profil som akademisk og klinisk kompetansehevingsarena.

- Det er viktig å tørre å ta inn stoff som går på tvers. Hva hindrer det?
- Fokus som kompetansehevingsarena. Kan det ikke være både-og?
- Noen rettet ønsket om at bladet ikke skal være så akademisk rettet.
- Fokus *er* både-og – og ønsker å fortsette med det. Mange trenger å få godkjent artikler som meritterende (poeng givende) i ulike akademiske sammenhenger.
- Et problem for en del, på mange arbeidsplasser, er at det ikke gis skrivepermisjoner for
 - ikke meritterende artikler. Sykehusene for eksempel får forskningsmidler basert på denne typen fagfellevurderte artikler.
- Fint med temanummer. Ulike tema og ulike land.
- Ang. artikler på flere Nordiske språk. Viktig å oppmuntre til å forstå hverandres språk.
- Vi må ikke la kunnskapssynet dra på ferie!
- Fokusdialogen med NFFT-medlemmene må gjerne fortsette på denne måten!

Det var stort engasjement for Fokus innhold og form – når vi først kom i gang. Dialogen gikk lett og diskusjonen fritt. Kanskje det kunne være et fast innslag på NFFT's årskonferanse? Et skriveseminar (workshop) for vordene artikkelskrivere også? Det har vært holdt før, og ble ganske godt besøkt – så vidt undertegnede kan huske.

Fokus på Tom Andersen forsvant litt - i fokus på Fokus. Hva ville han sagt og ment?

John Shotter siterte Tom, i plenum, tidligere på dagen: ”We don't know what we think before we have said it”. Så kanskje ble det enda litt klarere både for Fokusredaksjonen og deltagerne hva de tenker og mener om tidsskriftet – i løpet av dialogen ...

Kari Yvonne – Metaforumred.

Vettrekonferansen 2015

Avslutningsplenium:

”Reflekterende posisjoner i praksis”

Formidlet av Hilde Ingebrigtsen, Metaforumredaksjonen

Det er siste dag av Vettrekonferansen for i år. Etter tilbakemeldingene til oss har det vært faglig og sosialt inspirerende dager for de aller fleste. Vi har vært på mange og innholdsrike workshops, lyttet til spennende forelesninger og systemiske dialoger. Vi har samtalt, spist godt, sunget og danset, noen har vært i svømmebasseng og badstue, andre har gått seg en tur på holka i de vakre omgivelsene. Ekstra hyggelig er det at mange førstegangsdeltakere uttrykker at hit kommer de gjerne igjen. Halvor de Flon fra styret hilser velkommen og introduserer det siste kulturinnslaget. Åse Presthus og Ingebjørg Flatås er ikke bare familierapeuter, de har flere talenter. Åse har laget filmen ”Den usynlige muren” sammen med kolleger, og begge synger aldeles nydelig. Når Ola Bremnes kjente sang ”Har du fyr” strekker seg over og inn i oss er det nok flere enn undertegnede som kjenner en klump i halsen og tårer i øyekroken.

Innledning:

På scenen sitter et kunnskaps- og praksisrikt panel: Anne Hedvig Vedeler (barnevernspedagog og 1. amanuensis på Diakon-hjemmets Høgskole, med doktorgrad i systemisk praksis fra Universitetet i Bedfordshire). Magnus P. Hald (psykiater og klinikkleder ved Allmenpsykiatrisk klinikk UNN i Tromsø), Rolf Sundet (psykologspesialist ved BUPA, Drammen og doktorgrad fra UiO) og Vigdis Wie Torsteinsson (filosof og psykologspesialist, leder for Familieenheten, BUPA Vestfold). De har blitt bedt om å ha en dialog om konferansens tema ut fra sine faglige ståsteder og praksis. Hver av dem får 10 minutter til en liten innledning, så skal de samtale og kommentere det de har blitt opptatt av i hverandres praksis. Noen utvalg av innspillene kommer her:

Vigdis Wie Torsteinsson smiler og takker for den vakre sangen, og legger til med et rampete smil, at som en av de siste røykere har teksten ”har du fyr” en dobbelt betydning, før hun går inn på tema for dagen.

Åpning av avslutningsplenium
Åse Presthus og Ingebjørg Flatås

Panelet:

Magnus, Anne Hedvig, Rolf og Vigdis

Glimt fra salen:

Hun synes det er helt fantastisk at en slik gjennombruddsidé som det reflekterende team kan få så mye plass og utvikling. Selv er hun mest opptatt av ideen om å nedbygge maktforskjeller i klinikken og i samarbeidssaker. Det at vi selv må ta ansvar for endringsprosessene. Klientenes oppgave er å evaluere våre innspill. Det er en forskjell som gjør en forskjell at terapeuter ikke skal evaluere klienter og gi instruerende innspill, men komme med tilbud og så er det klientene som vurderer oss terapeuter. Hvordan jobber vi med selvrefleksjon? Uro er viktig, vår egen og klientenes. Hvis vi blir troende overser vi selvmotsigelsene som uroer. Heldigvis har vi kolleger som hjelper, sier Vigdis.

Geir Lundby er en av de som inspirerer. Han har fokus på likeverd i behandlingssituasjonen. Hans distinksjon mellom ros og anerkjennelse har blitt viktig for Vigdis. At ros kan brukes som makt, anerkjennelse er å se den andre. Om berørthet sier Vigdis at det har flere sider, en er at man kan bli mer selvopptatt, kjenne på egne følelser, - og da kan den andre forsvinne i egne fortellinger.

Vigdis ler og sier ironisk: Jeg har jo så mye utdannelse og kunnskap, hva skal jeg bruke alt jeg kan til? Kanskje en gang kan de stå på en gravstøtte: Her hviler Vigdis. Hun hadde 1000 studiepoeng!

Hun viser til Rolf Sundbys om fordypelse i det klienten sier – ikke i egne følelser – og at han er opptatt av at vi deler kunnskapen vi har med klientene, - ikke ovenfra, men som tilbud. Utfordringen er å gjøre det til inspirasjon ikke instruksjon. Så må jeg også huske på at alt er kontekstavhengig og begrenset kunnskap. Det betyr å bruke kunnskap uten å komme i overtalelsesposisjon.

I den politiske diskurs er det pasientens tidsalder, - Endelig er resten av verden enig med oss, sier Vigdis, tørt. Vi snakker om samvalg i forhold til behandlingsforløp. Hvordan kan jeg bidra i denne debatten? Da må min kunnskap inn. Det er samarbeid å forstå hvordan verden er og har blitt. Meningsbærende sammenhenger er vi medansvarlige for å bringe inn, både klinisk og i den politiske diskursen. Reflekterende prosesser, Ja takk, sier Vigdis, men også videre debatt om hvordan vi kan bli bedre bidragsyttere i samfunnsdebatten.

Anne Hedvig Vedeler:

Jeg er ikke så flink til å tenke på forhånd hva jeg skal si, sier Anne Hedvig med sin varme og rolige tilstedeværelse. Et lite smil, og så: Jeg blir minnet om at i denne sammenhengen er jeg en novise. Kjenner meg takknemlig for de stedene jeg har fått lære å reflektere meg inn, blant annet familieavdelingen på Ullevål og BUPA. Lære i praksis er viktig. Det første budet jeg lærte var: vi snakker aldri om folk hvis de ikke er til stede. Å se hvordan det formet oss og språket vårt, var utrolig flott læring. At det går an å snakke *med* og ikke *om*.

Første gang jeg så Tom Andersen var i 1998. Da viste han en film fra USA, hvor mor, mormor og tante var samlet til samtale. Bestemor var veldig urolig. Det gjorde stort inntrykk å se hvordan han snakket med familien. Og se den urolige bestemor bli rolig og si: Cut the crap, Tom Andersen, it's about my cancer! Og så kunne de snakke om det. Det var ikke et mysterium, men noe som krever at vi lager dette rommet hvor historier kommer fram.

Det bekymrer meg at det nå er lite rom både i terapirommet og i forhold til kolleger for å snakke om det man ikke orker å snakke om. Det er mange ord, en bølge av velvilje som også kan overvelde. Den generelle kunnskapen skal implementeres. Ja da, det er viktig å tilegne seg slik kunnskap; men den evnen som må utvikles er det kanskje ikke tid og rom til å utvikle? Like mye som å regulere egne følelser, må vi også regulere all kunnskapen som vi kanskje ønsker å formidle. Det er viktig å være her og nå – og respondere på det som

kommer. For det er det som er faget for meg, - å være tilstede med et tilbud som gjør en forskjell for de som kommer.

Magnus Hald:

Det er hyggelig at man markerer, sier Magnus Hald, lavmælt, og fortsetter – Jeg er i tvil om hva jeg skal si, fordi for hvert ord vi velger, velger vi bort et annet. Den konteksten jeg er i nå – i sykehusledelsen, er en annen enn den som var for 30 år siden da jeg og Tom arbeidet sammen. Han tar en kort pause, og sier: Jeg er blitt i tvil om psykisk helsevern hører inn under helsevesenet. Den gang Tom oppfant ideen om reflekterende team, kom det som et resultat av at vi ikke helt viste hva vi skulle gjøre når vi ”ramlet inn” i familien til en pasient. Jaakko Seikkula er utrolig viktig for utviklingen av reflekterende prosesser og for at denne måten å jobbe på er blitt kjent i psykiatrien.

Personlig ble Magnus kjent med Tom Andersen i 70-årene, den gang var det strategisk og strukturell terapi som gjaldt. – Jeg snakker ennå med Tom, sier Magnus – det er ikke alltid like bra, når vi snakker om utviklingen. Tom var opptatt av kontekst og her og nå. Nå har pasienten med seg diagnosen – er blitt diagnosen – og psykologene er opptatt av å bli som legene.

I forhold til reflekterende prosesser startet det med Milanoteamet. Utviklingen av reflekterende prosesser i rommet skjedde rent praktisk, ikke alle steder hadde enveisspeil, og vi måtte reflektere i rommet. Så utviklet tale og lytte prosessen seg i relasjons- og nettverksarbeid.

Tom pleide å si: Jo enklere jeg tenker jo bedre er det. Magnus undrer videre: - Og samtidig sa han at John Shotter er den eneste som forstår meg. (Og undertegnede tenker at John Shotter formidler seg ikke akkurat enkelt, - slik vi erfarte for 2 dager siden).

Viktig for Magnus er det i alle fall at han lærte å si ”Hvordan skal vi organisere dette møtet slik at det blir nyttig?” Det er også viktig i det administrative arbeidet. Det er faktisk veldig fornuftig å involvere de involverte i spørsmålet om hva man skal bruke tiden til, hvem som ønsker å snakke og hvem som har aksjer i temaet. Det er forskjell på ”to plan og to be prepared”. Tom var opptatt av å være ”prepared”. I psykisk helsevern er det mye oppfatthet av ”to plan”, sier Magnus med et lite smil.

Da ”Reflecting processes” – artikkelen ble publisert i Family Process for 30 år siden, ble den en HIT. Det kom invitasjoner fra verden rundt i mange år. Vi lever fremover, men forstår baklengs. Det er et dilemma at reflekterende prosesser blir forstått som en metode, mens det vi drev med var *idéutvikling*. I Magnus sitt arbeid i dag bruker han disse ideene som:

1) en forståelsesmåte (ikke alle er enige i at alt er relasjonelt. 2) Til å demme opp for sentrale føringer i psykiatrien. 3) I organisasjonsprosesser.

Heldigvis er det ganske stor oppslutning om det siste i vårt system, sier Magnus. Og faktisk – det har skjedd noe – i behandlingsskjeden snakkes det nå betydelig mer om nettverk.

Mye av det som ligger i jobben har Magnus problemer med. Manualer som stadig skal innføres er en måte å fryse fast levende prosesser. Det er vanskelig å skulle implementere frosne prosesser, med min fortid, sier han.

Dialog – ledet av Halvor de Flon

I psykiatrien forskes det på hvordan medikamenter virker på diagnoser, ikke på hvordan medikamentene virker på kroppen. Det opptar han at den somatiske medisins premisser er overført til psykiatrien. Solidaritetstankene med pasientene – som han fikk fra Tom – sitter enda sterkt i.

Rolf Sundet:

Hvorfor sitter jeg her? - undres Rolf Sundet.

I 1983 i NFFT hørte han første gang om Tromsø-gruppen og at de skjedde mye som var nytt og annerledes der. Det er ikke mulig å komme utenom Tom Andersen. Som ung psykolog ville jeg snakke med ham om det jeg var opptatt av. Det var ikke han! I dag har det mye mer mening for meg.

Viktigheten av fagfelleskap:

Reflektere betyr å bøye tilbake, det vil si vende tilbake til det det hang sammen med. Det må gjøres noe, sies noe, på forhånd for å kunne reflektere. Jeg oppdaget at det ikke var den kognitive refleksjonen Tom var opptatt av, men at ”du skal legge merke til hva den andre sier og bli berørt. Det er det du skal gjøre – ikke forstå!”

Av Vigdis har jeg lært at den andre og jeg skal forstå noe sammen.

Av Michael White har jeg lært at for at jeg skal bli berørt, må jeg hoppe ut i det. At gjennom berørthet blir jeg deltaker. Så da er jeg vel blitt en slags bygningsarbeider. Kybernetikerne på 60-tallet inspirerte. På 2000 tallet er det de affektive metodene.

SAM-ordene: sam-tale, sam-handling, sam-arbeide bringer fram noe i meg, jeg finner meg selv igjen i Toms tekster: at jeg skal bidra til å bringe noe frem hos de jeg er sammen med. Når jeg fremtrer kan jeg ta hele rommet, - og da havner jeg i noe jeg ikke liker.

På systemplan syns jeg at mer og mer av lederstilen ligner stalinistiske metoder med 5 års planer og det hele: Det minner meg om 70-åra, på en måte jeg ikke liker. Alle skal velge fritt fra den hylla ledelsen bestemmer!

Klientene kommer til oss med et ønske, en agenda. Jeg er avhengig av de som kommer. Jeg er i deres responsers vold – det er der jeg finner igjen meg sjøl, sier Rolf Sundet med ettertrykk.

Det var en tredje side med Tom, nemlig Opprøreren og Protesten. Hva skal vi gjøre med de som ikke får hjelp av manualene, av MST, PMTO og de andre programmene? Retten til sivil ulydighet må vi ta tilbake. Følger vi familien – kan vi ende med regelbrudd.

Med denne salven fra Rolf Sundet summer vi oss ut til pause, - og ser fram til samtalen mellom paneldeltakerne.

Samtalen etter pausen:

Referenten har noen dilemmaer nå. Det var spennende å lytte til samtalen og kommentarene mellom deltakerne. Mange viktige poenger ble utdypet, men det er umulig å gjengi alt som ble sagt. Noe kan være misforstått. I tillegg kan jeg ha tillagt feil person noen utsagn. Jeg våger likevel å referere noe av det jeg noterte underveis:

Paneldeltakerne ser på hverandre. Hvem starter? Anne Hedvig starter: Det er så utrolig flott hvordan vi snakker om det samme men fra forskjellige ståsteder.

Rolf bejaer: Fellesskapet er viktig. Å være enslig geriljasoldat er utmattende. En gang (og jeg får litt dårlig samvittighet når jeg sier dette) sa jeg til en ung psykolog: Dere kvinner i 30 åra

er jo så flinke og får til alt. Er dere for snille? Stille bemerket hun: Det er en annen side, Rolf. Vi går alle i vikariater. Da må vi være snille. Det ble et tankekors for meg.

Vigdis kommer inn henvendt til Magnus: Tenk å høre en klinikkssjef si ”demme opp for sentrale føringer”. Det er musikk i mine ører! Vi – er mer enn noen andre forpliktet til å se utfordringene i kontekst og snakke om hvilke bidrag vi kan gjøre. Hun viser til epistemologinummeret i Fokus. Vi må bidra på en meningsfull måte og utfordre på en vettug måte. Om seg selv sier hun at hun aldri har vært så snill som de siste åra, og like fullt blir hun kalt en systemkritiker.

Halvor de Flon kommer inn som samtalefører:

Er det å demme opp for sentrale føringer å være systemkritiker?

Magnus sier at det ikke er hans intensjon å si at det er noe galt med de unge psykologene, men å være opptatt av hvilken egenpraksis man har. Vi er tjent med en kritisk diskurs inn i virksomhetene. Brukermedvirkning – det at pasienten skal velge behandling handler om noe mer og annet. Beskrivelsene av behandlingene er helsevesenets bilder. Magnus mener at brukermedvirkning i psykiatrien må skapes FØR bildene skapes.

Engasjert sier Rolf: Jeg har vært gjennom et lykkelig tvangsekteskap med PMTO. I utgangspunktet var jeg skeptisk. Etter hvert ble det klart at ingen av oss skal forandre seg, og langsomt begynte vi å jobbe på tvers. Mange av de nye manualbaserte metodene hjelper faktisk mange mennesker – selv om jeg ikke liker det. Hvis brukerne presenteres for metoden og sier Ja til den, øker sjansen for vellykket behandling. Sier de Nei, jobber vår del av virksomheten med dem. Det er utrolig hva som løser seg ved ”shared decision making” når man går med familien.

Vigdis kommer inn: Men du kan ikke forhandle med 14 åringer som vil sulte seg i hjel. Av og til må vi si: Dette kan du ikke bestemme, for det kan jeg ikke være med på! Det går en grense. Med jevne mellomrom må vi tenke over hva som er forskjellen mellom å si stopp og fortsette på klientens premisser, når vår kunnskap forteller at premissene for valget er feil! Hva vil det si å være der?

Anne Hedvig: Jeg tror det handler om lojalitet og solidaritet. Hvem hører du til med? Oppover i systemet eller med klienten.

Vigdis til Magnus: Spørsmålet om psykisk helsevern hører hjemme innenfor en medisinsk kontekst er spennende. Det bringer opp det store spørsmålet om hva som er helse og hva som er sykdom.

Magnus: På mange måter er psykiatrien på siden, fordi den medisinske logikken stemmer så dårlig med det vi opplever i psykiatrien. Diagnosene i psykiatrien er noe som er stemt frem, ikke ”funn i kroppen” som i medisinen for øvrig.

Rolf følger opp og sier at utredninger, diagnostikk og behandlingsplaner er noe som sier noe om hvordan vi skal jobbe. Han understreker at han ikke er motstander av utredninger. Vi må bare aldri begynne med utredninger. Den terapeutiske alliansen er vesentlig for behandlingsforløpet. Det er i 1. og 2. time det skjer. Der er forskningen klar. Vigdis minner om Milano-teamet, og jakten på åpninger. Det har kommet mange nye ord de siste årene, skal vi la andre fylle innholdet i for eksempel et ord som behandlingsplan, eller kan vi gi begrepene nytt innhold som samsvarer mer med det som klienter tilbakemelder?

Det snakkes om hvordan New Public Management har formet helsevesenet på måter som ikke samsvarer med familierterapi.

Kommentarer fra salen:

- Alltid engasjerte Kirsti Haaland er først på banen, og understreker at for å kunne fylle begrepene med annet innhold må vi ha møtesteder, som NFFT, for å få inspirasjon og styrke hverandres faglighet. Hun forteller også om hvordan hun som ung psykolog tilbake i 1969, innen barne- og ungdomspsykiatrien motsatte seg å gjøre diagnostikk, og dermed selv fikk diagnosen ”manglende samarbeidsevne”.

- En herre fra salen (tror det var Gottfred Gundersen) er opptatt av at NFFT bør være et talerør i den offentlige debatten. Slik de er blitt nå innenfor offentlig virksomhet har ikke de ansatte lov å utale seg i media. Det skal egne informasjonsmedarbeidere og ledere gjøre. Hva gjør vi da med den kunnskapen vi sitter med. Alle i denne salen har erfaringer av å ha hjulpet. Vi trenger å tekstliggjøre praksisformer i større grad – hva øyeblikkene og åpningene betyr og hvordan de virker. Han undres hva Tom Andersen ville sagt til maktforhold og struktur versus tilstedeværelse med klienten?

- Kristin Breda er opptatt av at vi må anerkjenne forskjellige metoder, ikke miste nyansene.

Tverrfaglighet og flerfaglighet. Vi må ta inn at ikke alle trives med den hjelper de får tildelt. Vi må være åpne for at våre klienter også kan få bedre hjelp av andre enn ”meg og deg”. Anna Margrethe Flåm sier blant annet at det dreier seg om å gi plass til de marginale stemmene. Det er et etisk anliggende. Hun forteller også en vakker historie om folkeskolelæreren i Sogn som viste og lærte barna om sammenhengene i naturen.

Undertegnede ble så fasinert og berørt av Anna Margrethes fortelling på nydelig sognemål, at jeg etter dette helt glemte å notere.

Alle paneldeltakerne ble behørig takket for innsatsen av Halvor de Flon og med applaus fra salen. – Så tok vi farvel med hverandre og Vetre for denne gang, og sier med styreleder Pelle Slagsvold: På gjensyn på Systemiske kafeer, på høstens Logeseminar, i andre faglige sammenhenger, – og i Metaforum, NFFT’s kanskje viktigste kontaktledd mellom medlemmene. Skriv i Metaforum du også!

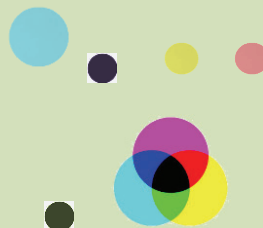
Hilde Ingebrigtsen: hildeingebrigtsen@yahoo.no
Metaforumredaksjonen

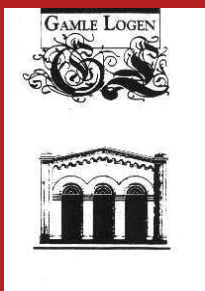
Redaksjonen takker for alle bidrag!

Det kommer flere innsalg fra NFFT’s årskonferanse på Vetre 2015 i neste nummer av Metaforum.

**Enda et utvalg bilder
av blide konferansedeltagere.
Ingen nevnt – ingen glemt:**

Dag 2 – del 1:

Agnes Aare og
Henriette C. Alsing

Vi gjør oppmerksomme på:
"Terapeutisk arbeid med «spagatbarn» og deres foreldre". Henriette C. Alsing
FOKUS 2-2012

Kommende:
"Arbeid i ambulante team og familieenheter ..."
Tidsskrift for psykisk helsearbeid.
Aksept. For publisering.

NFFTs juleseminar i Gamle logen:

BACK TO BASIC:

Dag 2: "Familiebaserte praksisformer"

ved de ambulante familieteamene ved BUPA Asker -
Bærum og BUPA Drammen, Vestre Viken HF.

Oppsummert av Suzanne Børretzen

Dag to i Gamle losjen fikk vi oppleve presentasjoner fra fagpersoner fra de ambulante familieteamene i BUPA Asker - Bærum og BUPA Drammen, Vestre Viken HF. Dette var en mulighet til å stifte bekjentskap med familierapi fra en utradisjonell og "annerledes" innfallsvinkel. Gjennom de to teamene fikk vi hhv en fenomennær presentasjon av hvordan et slikt ambulant arbeide kan se ut, med utgangspunkt i flere case-historier, og en utdypende refleksjon over faglige perspektiver for ambulant arbeid.

Del 1 - dag 2: "Terapi ute av kontorene – nye muligheter, inspirasjon og overraskelser".

Fra Ambulant familieenhet (AFE) for Asker og Bærum kom familierapeutene Agnes Aare og Henriette Alsing. De har begge lang og variert erfaring med barn og familierapi. Agnes Aare er psykolog med spesialitet i klinisk barne- og ungdoms-psykologi. Hun har tidligere jobbet på bl.a. BUP Bærum, Nic Waals Institutt, Voksenpsykiatrisk og Psykiatrisk avdeling Lier. Hun har vært tilknyttet Høgskolen i Oslo som veileder i Masterstudiet i familie-behandling. Henriette Alsing er psykolog med spesialitet i klinisk familiepsykologi. Hun har tidligere jobbet på bl.a. BUP Bærum, Barne- og ungdomspsykiatrisk seksjon på Rikshospitalet og Odda familiekontor. Hun er også varamedlem til styret for NFFT, og bidragsyter i Metaforum

I løpet av presentasjonen ble det klart for undertegnede at dette var en god og svært treffende innramming av den terapeutiske virksomheten ved AFE.

Alsing kunne fortelle at AFE er et tverrfaglig team som består av elleve familierapeuter. Målgruppen er barn og ungdom i alderen 6 til 16 år, som henvises fra lokal BUP når det er behov for en mer omfattende og intensiv oppfølging enn det man vanligvis kan tilby poliklinisk. I kontakten med barna og deres familier har AFE fokus på familienes ressurser og mestring gjennom en kombinasjon av

familieterapeutiske intervensjoner, miljøterapeutiske aktiviteter og individuelle samtaler hjemme eller på andre arenaer. I denne bredden av intervensjoner ligger det muligheter for en stor variasjon av tilnærminger, noe kasushistoriene tydelig illustrerte. Dette var en livaktig, engasjerende og spennende måte å bli kjent med ambulante arbeidsformer og hvem AFE jobber med. Dessverre er vi bedt om å ikke gjenfortelle fra kasushistoriene, slik at jeg har måttet begrense oppsummeringen til en mer generell oppsummering av AFEs praksis. Dette yter ikke AFEs presentasjon rettferdighet, men forhåpentligvis kommer hoved-poengene deres likevel frem.

Noe Alsing sa i en av casepresentasjonene, var at AFEs arbeidsform bærer på håp om bedring, hvor det både er rom for å sidestille glede og mestring, og mulighet for å snakke om vonde ting. Jeg opplevde at det stemte svært godt med hvordan hun beskrev det konkrete arbeidet de gjør, hvor ulike samtaleformer bare er en del av flere terapeutiske tilbud, og både lek og miljøterapeutiske aktiviteter som riding, turgåing bading og klatring kan inngå. Jeg ble opptatt av hvordan det å være *sammen* om en felles aktivitet slik utgjør en mulighet for et felles fokus, for at mestring og glede også får figur i samarbeidet med barna. Slik kommuniseres indirekte og konkret kontakten med AFE også som en verdighetsfortelling om barnet eller ungdommen, tross det de strever med.

Helt konkret jobber AFE arenaflexibelt og kombinerer miljøterapeutiske aktiviteter, individualsamtaler og familiesamtaler. De avholder evalueringsmøte hver tredje måned med foresatte og BUP for å vurdere avslutning eller tilbakeføring til BUP. Arbeidet er organisert slik at terapeutene jobber to og to i team, med vekt på fleksibilitet i kontakten, slik at familienes behov styrer hvor ofte, lenge, når og hvor man møtes, og at man skal være lett tilgjengelige ved behov. Denne tilnærmingen gir trygghet pga fleksibilitet og tilgjengelighet og innebærer mer intensitet i behandlingen enn det som tilbys ved en vanlig poliklinikk. Hver terapeut har mellom 6 - 9 saker.

Underveis fikk vi se en kort film fra AFE i arbeid, hvor vi blant annet fikk være med familieterapeutene i bilen ut på oppdrag hjemme hos en familie, når de intervjuer en kollega om fordeler ved å være ambulante og arenaflexible, og fra en EMDR-behandlings sesjon.

Tett på dagliglivet

Noe av det Alsing og Aarre trakk frem er hvordan det å komme hjem til familiene viser en rikdom i hvordan folk gjør familier, og organiserer familiens aktiviteter og samvær. Fra egen erfaring med ambulant arbeid opplever jeg også at det kan gi et rikt tilfang av innfallsvinkler til å jobbe terapeutisk og øke forståelse av akkurat denne familien. Samtidig kan det være krevende å manøvrere rollen som terapeut og besøkende, forteller Alsing, noe jeg også gjenkjenner. Dette åpner for refleksjoner over hva som er passende, når hjemmet utgjør en trygg base for familien. Når terapeutene kommer må de bære den profesjonelle strukturen med seg og slik skape en kontakt som er regulert, slik at familiemedlemmenes egne intimgrenser ikke blir overskredet.

Skreddersøm

Under stikkordet skreddersøm understreker Aarre en vekt på metodisk veksling, med flere terapeutiske tilbud, hvor lek skal være med. F.eks. aktiviteter som riding, turgåing, bading, gocart og klatring. Med henvisning til klinisk sosionom Trude Finseths ord om at lek helt primært for barnet, er AFE opptatt av om de kan gjøre noe sammen, ikke bare snakke, og at dette aktivitetssamværet kan være noe å ta et skritt tilbake fra og se på i neste omgang. Dette kan være noe å mestre, noe gøy, og *når vi gjør noe sammen, er vi i samme båt.*

Flyktninger og innvandrere.

Flyktninger og innvandrere ble trukket frem som en gruppe som særlig bærer på traumer og for hvem hjemmet utgjør en trygg base. Da kan det være spesielt betydningsfullt med et arenafleksibelt tilbud – det er mindre tungvint og mer praktisk, samt at hjemmebanen innebærer trygghet for familien og et rikt tilfang av muligheter, økt forståelse og gode muligheter for skreddersøm.

Avslutningsvis trakk Alsing og Aarre frem Jim Wilson, Elsbeth Mc Adam og Eia Asen som noen inspirasjonskilder, og takket sine veiledere Morten Hammer og Helen Christie.

Aarre og Alsing pekte videre på fortsatt god ledelse, trygghet, faglig påfyll og oppdatering, samt fokus på hvordan vi gjør hverandre til modige og engasjerte terapeuter som faktorer som kan gjøre AFE bedre. Selv om det mangler forskning på ambulante tilbud, er det klart for AFE at de når familier som ikke ville vært nådd ellers.

Del 2 – dag 2: "Det er ikke noe poeng i å gi seg, men lov å bøye seg" **- om familiebaserte praksisformer i psykisk helsevern for barn og unge -**

Fagpersoner fra familieseksjonen - BUPA, Drammen sykehus:

Egil Øritsland (leder av teamet), Merete Jacobsen Ferskaug, Tone Reidun Ljosland, Lars Robert Lund, Mona Kristiansen og Rolf Sundet, presenterer arbeidet ved Ambulant familieseksjon (AFS).

Denne presentasjonen opplevde jeg som mindre praksisnær enn AFEs, og den utforsket i større grad den forståelsen som ligger til grunn for teamets praksis, slik jeg oppfattet det. I det følgende har jeg forsøkt å fremheve noen hovedmomenter blant refleksjonene som ble lagt frem for oss i Gamle Logen.

AFS teamet beskrives som et arbeidskollektiv innenfor psykisk helsevern for barn og unge. I dette ligger, slik jeg oppfatter det, et bevisst fokus på felleskap og forskjellighet og tverrfaglighet som en styrke. Sundet fortalte at de har samme målgruppe som AFE, og gir et tilbud til familier som krever et annet tilbud enn det BUP normalt kan gi. Organisasjonsformene de benytter er også utformet ut fra at de opererer i et stort geografisk område, f.eks. er det en tre timers biltur mellom Drammen og Geilo. Derfor disponerer de en leilighet i Drammen sentrum på dagtid, hvor de kan ta imot familier over flere timer og ha samvær om aktiviteter som felles måltider.

Gjennom samarbeid med familier har AFS teamet utviklet noen praksisformer, basert på det AFS har fått av inspirasjon fra andre fagpersoner i inn- og utland, egne ideer, men særlig ut fra hva familier har meldt tilbake til dem om hva som er hjelpsomt.

Det ble understreket at det dreier seg om et samarbeid, hvor det å *høre på, ta på alvor og tro på*, er sentralt i å skape felles mål. Det fremheves at teamet søker å være transparente om sin tenking og kunnskap og gjøre dette tilgjengelig, slik at familien kan velge fra dette tilfanget ut fra egne preferanser og ideer.

Sundet foreslår *nomaden* som et bilde på den ambulante terapeut, *en som beveger seg på og over grensen mellom systemer, tenkesett og måter og organisere tjenester på*.

Videre hevder Sundet at nomaden *alltid vil stå ovenfor dominante diskurser. Der diskursene ikke tjener familien må disse utfordres.*

I dette opplever jeg at AFS har en klar tanke om makt og asymmetri i behandlingsrelasjonen og søker å motvirke asymmetri. I tillegg problematiserer Sundet eksplisitt forventninger fra samfunnet og helsevesenet som noe som kan forstyrre terapeuten og familien i deres samarbeid.

Familiens preferanser og erfaringer er sentrale for AFS. Derfor avpasser AFS metode etter hva som passer familien. Sundet beskrev dette som *å følge familien, være sammen med folk i et landskap*. Å gå sammen med familien i dette landskapet innebærer også å tro på deres historier om krenkelser. Dette omtales som en dialogisk struktur, hvor alle perspektiver er gyldige, men understreker samtidig at familiens perspektiv har en forrang, fordi samarbeidet handler om deres liv.

Når det de omtaler som en bekymring/uroposisjon oppstår, sees det som *en inngang til utforskning, men uten å lande på en forklaring. En ikke-vitende posisjon utgjør en viktig del av det å anvende sin bekymring /uro som retningsangivende for spørsmål*. Denne posisjonen krever, slik jeg oppfatter det, både en bevissthet om at bekymring kan drive oss til å trekke slutninger, men innebærer samtidig en omsorgsdel, dvs at en *bryr seg om*.

Teamet kan noen ganger være usikre og i villrede om hvordan de skal gå videre. Dette blir også familien involvert i, i tråd med prinsippet om transparens, og ut fra oppfatningen om at det å bli definert og invitert inn i skjulte agendaer er verst for folk. Å gjøre feil ansees som uunngåelig, men det er reparasjonsarbeidet som er avgjørende. *Problemet er ikke brudd, men mangelen på reparasjon*. I dette arbeidet er KOR (klient- og resultatstyrt praksis) - vesentlig. KOR er et eksempel på systematisk brukermedvirkning på individnivå, og dette blir beskrevet både som *samtaleredskap* og som *metafor for det å alltid forbli usikker på om vi har fulgt den andre og forstått det vi skal forstå*.

Teamet følger familien med utgangspunkt i disse prinsippene og ser forskjeller i perspektiv, interesser, preferanser og endringsteori, både innenfor familien og terapeutgruppen. Disse forskjellene i teamet oppleves som viktige for arbeidet.

Et sentralt aspekt for at vi lykkes og trives er at forskjellene oss imellom som personer og fagfolk får lov til å eksistere.

Når jeg i etterkant har reflektert over de prinsippene som ble fremhevet for AFS' arbeid, har jeg blitt opptatt av at dette også er sentrale terapeutiske og relasjonelle holdninger som ved å gjøres som prinsipper for terapien, også kommuniseres til familien som grunnleggende måter å gjøre relasjon og forskjellighet på.

At disse måtene slik modelleres av terapeutene tenker jeg at må utgjøre en betydelig terapeutisk dimensjon.

Avslutningsvis delte de to teamene scenen og reflekterte over egen og hverandres praksis, ledet av Kristin S. Breda fra NFFT-styret.

Fra AFEs side opplevde jeg at AFS holdning til å utfordre dominante diskurser og ytre forventninger ble fremhevet som interessant. AFEs varierte praksis og vekt på aktivitet ble trukket frem av Merete Ferskaug og flere ved AFS som inspirerende, og samtidig refererte hun til en stor redskaps-kasse med blant annet Mindfulness, livets elv, tree of life, narrativ tenking og eksternalisering som noen elementer.

Lars Robert Lund leste egne dikt om aktuelle tema som kom opp. Selv likte jeg godt anekdoten hans som illustrerte poenget om at vi noen ganger avholder oss for mye fra å gi

råd, av frykt for at det ikke skal passe. ”Gi oss det dere veit, så skal nok vi velge om det passer”, som en forelder sa. Å legge kunnskapen vår på bordet kan også være å dele, å utvise transparens.

Totalt sett opplevde jeg at det ble en dag som på en nyansert og bredspektret måte fikk vist frem hvor mange forskjellige muligheter og variasjoner som ligger i arenafleksibelt og ambulant terapeutisk arbeid med barn og ungdom og deres familier.

Suzanne Børretzen,
Psykolog, Nic Waals Institutt, Lovisenberg Diakonale sykehus
Fast skribent for Metaforum

Og her er en av tekstene fra Lars Robert Lund:

Påfugl

Du som alltid vet
Aldri tviler
Du har svar på spørsmål ingen stiller
Du sier:
"Jeg vet hva jeg snakker om
Jeg har mine føtter på trygg grunn"
Den sikre
Velmenende
På din egen sikre vei
Du hører når du snakker
Du vet hva andre trenger før de vet det selv
Din fullkommenhet speiler seg i overflaten
og skinner i ditt øye
Så du kan ikke:
Se
Høre
Smake
Føle
Andre

*

På plakaten i november 2014

Norsk forening for familierterapi
inviterer til
Systemisk kafé på Litteraturhuset i Oslo
Wergelandssalen
torsdag 13. november 2014 kl. 18.30
(dørene åpnes kl. 18.00)

Paolo Bertrando
intervjuet av
Morten Hammer

Paolo Bertrando MD, PhD, psykiater, systemisk terapeut og forfatter av en rekke bøker: bl.a. "The Dialogical Therapist", "Systemic Therapy with Individuals" og "The Times of Time" (sammen med Luigi Boscolo)
Tidligere lærer ved The Milan Centre of Family Therapy og for tiden er han forskningsdirektør ved The Systemic-Dialogical School i Bergamo, Italia.

Sang og musikk ved
Sidsel Strømnes

Pris: Kr. 130,- (Kr. 100,- for medlemmer av NFFT)
Mat og drikke kan kjøpes i Kafé Oslo i 1. etasje.

VELKOMMEN!

Paolo Bertrando MD, PhD, er psykiater og systemisk terapeut. Trent innen Milanomodellen av Luigi Boscolo og Gianfranco Cecchin på 80-tallet. Forfatter av en rekke bøker: bl.a. "The Dialogical Therapist", "Systemic Therapy with Individuals" og "The Times of Time" (sammen med Luigi Boscolo) Tidligere lærer ved The Milan Centre for Family Therapy og for tiden er han forskningsdirektør ved The Systemic-Dialogical School i Bergamo, Italia.

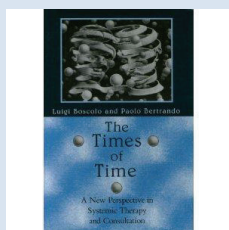
Et lite utvalg fra produksjon:

**"The Dialogical Therapist:
Dialogue in Systemic Practice".**

Carnac books 2007

Paolo Bertrando

"The Times of Time:

A New Perspective in Systemic Therapy
and Consultation".

W W Norton & Co 1993

Luigi Boscolo og Paolo Bertrando

Systemisk kafé på Litteraturhuset i Oslo med Paolo Bertrando.

NFFTs leder Pelle Slagsvold ønsket velkommen i Wergelandssalen på Litteraturhuset hvor nærmere 60 besøkende var samlet for å høre Paolo Bertrando bli intervjuet av Morten Hammer.

Sidsel Strømnes innledet med to egenskrevne sanger. En nydelig start på kvelden.

Paolo Bertrando og Morten Hammer inntok podiet og Morten innledet med at de to har begge noe til felles; ingen av dem snakker den andres språk.

Morten Hammer: Hvordan startet det hele for deg?

Hva er fortellingen bak at en ung lege dro til Milano og banket på døra i Via Leopardi?

Paolo Bertrando fortalte at han fikk sin post graduate i psykiatri og måtte skrive en oppgave. I Milano arbeidet de med familier med schizofreni. Ut av det kom ideen å gjøre noe sammen med familiene. Ingen på Bertrandos universitet kunne familierterapi. Han ble derfor oppfordret til å lære seg det og dro til Luigi Boscolo og Gianfranco Cecchin i Milano. Han siktet seg mot en akademisk karriere. "Jeg liker akademia, men jeg syns det var kjedelig å si det samme om og om igjen. Du ender med å si at det trengs mer forskning, vi vet ikke nok til å vite ..."

Så ringte Boscolo og sa: "De forteller at du er interessert i å skrive." Boscolo spurte Bertrando om han var interessert i å skrive om noe – om "tid"... Bertrando sa ja, til det som kunne bli en liten artikkel – ca 20 sider. Men – det ble etter hvert veldig mye stoff. Nok til å kunne bli en bok ... og det ble "The Times of Time". De brukte 5 år på å skrive denne boka. Det ble mye stoff i den, men de likte det godt. Moro og veldig krevende. Hvis det hadde vært opp til Boscolo kunne de fortsatt til evig tid.

Boscolo og Bertrando kommer fra en del av Italia hvor det å fortelle historier er vanlig.

Hver gang du forteller historien kan den bli noe mer - der du er nå. Det er ikke Michael White som oppfant narratives.

Boscolo endret og endret på det de gjorde. Bertrando sa til slutt at enten fullfører vi denne boka eller så slutter jeg. Da fullførte de boka. Så ble den oversatt og de brukte enda et år på å rette oversettelsen.

Morten: Og da du var veldig lei av å skrive en bok sammen med Boscolo, begynte dere på en ny bok sammen! (Systemic Therapy with Individuals, 1996)

Bertrando: Denne gangen var ikke jeg så opptatt av å fullføre, men det var utgiveren!

Morten: Du sa noe om historier, om å beskrive og fortelle om igjen og om igjen. Finnes det fortsatt en modell som vi kan kalle Milano-modellen?

Bertrando: Ja, det tenker jeg. Systemisk purisme er en umulighet. Ideen om purisme er en illusjon. Noen grunnleggende ideer er der; hypotesedannelse, sirkularitet, epistemologi. Forståelsen av situasjonen er mer eller mindre den samme, men hvordan du går inn i terapitimen forandrer seg. Fra strategisk inspirert – til dialogisk og postmoderne.

Praksisen til Milanogruppen i 1995 var fortsatt noe strategisk i måten de arbeidet på. Tidligere var det en teknisk modell, men det endret seg. I begynnelsen av år 2000 ble det mindre teknisk, mer basert på å benytte ideene, bygging av hypoteser. Lage terapitimer som gir mening. Man skulle ikke skyve folk i en retning.

Da jeg begynte å lære meg familierapi var det mye teknisk tilnærming og sirkulære spørsmål. Teknikker kan du bruke eller ikke, avhengig av situasjonen. Det viktigste er å beholde en systemisk tilnærming.

Bertrando forteller om en pasient som var skuffet over at han stilte så få sirkulære spørsmål. Morten lurer på om sirkulære spørsmål er viktigere i trening av terapeuter enn i terapi. Trening i å stille sirkulære spørsmål hjelper terapeuter til å tenke systemisk.

Bertrando: Du må først lære deg en modell, deretter kan du endre deg.

Mange har oppdaget en modell og så holdt fast ved den modellen i de neste 30 år. Når du forandrer deg er det krevende. Cecchin skrev om å være uærbødig til sin foretrukne faglige tenking. Siste gang Boscolo var i Oslo ble han spurt om hva han tenkte om "the post-Milan approach. Boscolo fnyste og sa: "Post-Milan; I am not dead yet!" Modellen er ikke død – den forandrer seg, – tror Bertrando at Boscolo mente. For å holde en modell levende må du endre den hele tiden .

Psykoanalyse, en lang historie, ca 130 år siden. Freud forandret også sin måte å tenke på. Alltid dialektisk. Hva er det som gjør at vi fortsatt er i Milano modellen?

Hva jeg gjør nå er veldig forskjellig fra det den originale Milangruppen gjorde for 35 år siden.

Morten: For 35 år siden var det fire psykoanalytiske psykiatere som prøvde å utvikle noe nytt; Milano-modellen. Vises de psykoanalytiske røttene i terapien i dag?

Bertrando: Ja, det er mye likheter. Psykoanalytiske fortolkninger er mye likt systemiske hypoteser. De prøvde å utvikle det. De eneste som praktiserte rent systemisk var studentene. De andre som grunnla metoden var mer psykoanalytiske.

Det var da det emosjonelle gikk ut av det systemiske. Analytikerne hadde med seg det emosjonelle fra den psykoanalytiske treningen. Vi studentene var mer "Milansystemic" enn grunnleggerne.

Morten: Er det flere forskjellige måter å være systemiske terapeuter på i dag?

Bertrando: Emosjoner, kontekstuell forståelse, dialogisk, Det skjer i Italia, utenfor er det annerledes. Utenfor kaller de seg systemiske terapeuter.

Siden "Milan Systemic Therapy" ikke krever at du følger spesielle steg, kan du bruke det til mye. Det kan holdes i live så lenge noen linker det til opprinnelsen.

Å være systemisk på forskjellig måte i forskjellige land. Å forbli levende er å forandre seg.

Morten: Hvis du skulle være her en dag til, hva ville du snakke om da?

Bertrando:

Om hvordan forandringer i den økonomiske globale situasjonen virker inn på og endrer terapeutisk praksis og teori.

Spørsmål fra salen etter pause:

- Hva snakket du om tidligere i dag (På R.BUP) om følelser i familieterapi?

Bertrando: Transparens i arbeidet i fht hypotese. De siste 25 år blitt mer og mer transparent i terapi – nå kanskje mer transparent med klienter enn i hverdagslivet.

Ideen om oppriktighet og hva du føler er viktig, ikke bare fordi du er åpen, men fordi relasjonen er åpen om hva som skjer nå og det skaper en annen relasjon.

- Hvorfor skjer disse forandringene i så ulike modeller?

Bertrando: Det er fordi forandring skjer i våre klienter – de er ikke hva de pleide å være.

De aksepterer ikke lenger den posisjonen som terapeuter tok som autoriteter på -70 tallet.

Da kunne jeg gi en instruksjon som jeg i dag ikke ville gjort, jeg ville blitt flau over meg selv.

I dag ville klientene bli sinte hvis vi handlet slik.

Bateson sa om evolusjon - vi kan ikke bare se på hesten – vi må se både på hesten og prærien. Organismen pluss omgivelsene. Klienten pluss samfunnet. *Kontekst er alt.*

Vi har ikke blitt mer etiske, vi må gjøre det for å overleve.

Pelle Slagsvold avsluttet kvelden med å takke Paolo Bertrando - og sammenlignet han med Tom Andersen som alltid sa at han ikke var på samme sted som sist han snakket om noe.

”Det har du også formidlet til oss i dag”.

Sidsel Strømnes avsluttet vakkert med sanger om kjærlighet:

”Different kinds of love” og ”Lately I have found”.

Referent : Kristin S. Breda
Styret i NFFT

NB:

Neste systemiske kafé /-dialog i Oslo blir med Gerdt Henrik og Anne Hedvig Vedeler 12. mai. Mer innfo på www.nfft.no og på våre facebooksider. Følg med der.

Til Minne:

Som nevnt i siste Metaforum er enda en bauta innen vårt felt gått bort. Luigi Boscolo (1932 – 2015) døde i januar i år. Han ble 82 år gammel. Vi viser til minneord ved Astri Johnsen i siste FOKUS på familien (1-2015) - for mer om hans liv og virke, som grunnlegger av Milano-skolen, og om samarbeidet med bl.a. Gianfranco Cecchin og Paolo Bertrando.

Red.

Fra Journal of Family Therapy nr 1- 2015

Jeg hadde satt meg godt til rette og gledet meg til en ny årgang om familierapi. Så mye spennende som det har vært i 2014, tenkte jeg, så kan det bli nye ting å lære: Om familierapiens finesser, om tenkningen og om gledene ved nye måter å nærme seg pasienter på.

Så kommer nr 1/15: Nei, ikke noe om familierapi der! Spesialnummer om familiebehandling ved anorexia nervosa og andre spiseforstyrrelser! Ikke ender det opp til noe annet enn at det i mange sammenhenger sies at det kan være «greit» å trekke inn de nærmeste familiemedlemmene – og dette gjentas i mange sammenhenger. Spesielt altså når det gjelder spiseforstyrrelser, som faktisk viser seg så å si å være hele dette heftets tema – bortsett fra et par artikler til slutt! Og denne gangen altså med gjesteredaktør! Nei, dette var ikke særlig mye å ta av for en som har tatt på seg å skrive et resymé om det siste på familierapifronten, på norsk, til glede for kolleger. Ikke om spiseforstyrrelser!

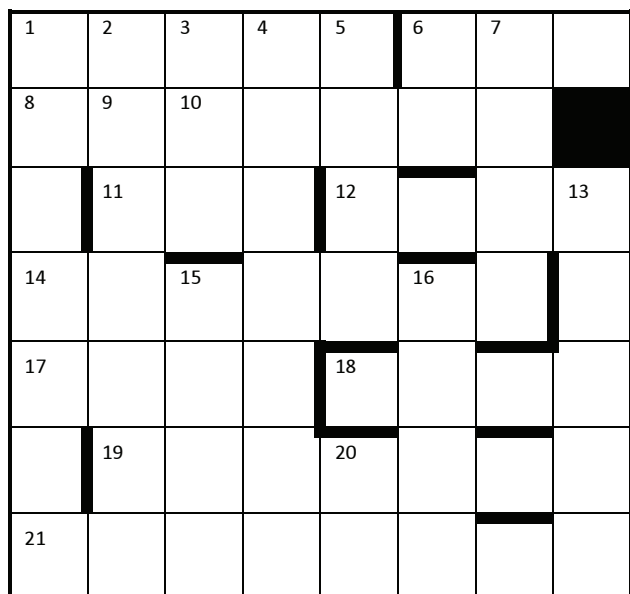
Vi får selvfølgelig vite at det er greit å tenke på alle de andre i familien også! Jo jo, men dette var ikke særlig spennende og bra. Intet om terapiteknikker, intet om snedige og intelligente sammenligninger mellom grupper, ikke noe med snert om hvordan man skal kunne forstå bedre hvordan familierapi virker og bli inspirert til å gjøre noe selv, nettopp i dette spennende felt. Men gjesteredaktøren, Bryan Lask, som er et kjent navn i britisk psykiatri, kan masse om nettopp dette og gjerne vil vise det, starter ut i sin lederartikkel med å slå inn åpne dører: «Anorexia Nervosa (AN) er en alvorlig, hjernebasert sykdom med intens angst og sensitivitet og med en klar unormal og vanskelig forståelig utforming og tenkning som fører til en tilstand med forvridde tanker og forestillinger om hvordan kroppen skal se ut», sier han som gjesteredaktør. Men dette fører oss ikke videre i familierapiens kronglete verden! Og så kommer noen artikler om arv og miljø som skynder seg å konkludere med at det ikke foreldrenes skyld at pasientene (jentene) blir som de blir. Ikke mye å bli klok av, synes jeg, særlig når man har tatt på seg oppgaven med å løse fagfeller framover i en nesten umulig jungel av forståelsesformer og ikke minst terapiformer. Dette var ikke hva jeg hadde ventet i Journal of Family Therapy – det er tross alt ikke et blad som skal ta opp diagnoser som sitt interesseområde og i hvert fall ikke uten å si hva man synes om tilstanden. Dette hadde passet bedre i et fagblad om spiseforstyrrelser.

Jeg gleder meg til neste utgave av JFT! Og i mellomtiden kan jeg avslutte med å referer denne, som jeg tross alt fant i dette nummeret, og som jeg syntes var svært så relevant: «Hvem sin sykdom er det egentlig – når det kommer til stykket?» Hvordan skal man takle kronisk sykdom (ofte langt fra AN) hos seg selv eller hos partneren. Din eller min lidelse? Særlig når det er snakk om å nærme seg døden? Hvordan kan man hjelpe folk til å forberede seg på det uavvendelige? Dette var en varm og spennende artikkel fra en privatpraktiserende psykiater i London (Jenny Altschuler) som riktignok lukter av psykoanalyse men med en nydelig duft. Hun har, viser det seg - ved litt etterforskning på nettet, å komme fra Tavistock. Hun har en historie som tar for seg rådgivning og terapi ved alvorlig sykdom. Hun har gitt ut en bok i 2011 (Counselling and Psychotherapy for Families in Times of Illness and Death) som nettopp tar for seg slike problemstillinger

Kanskje jeg er blitt for gammel til å tro at jeg kan fjerne – vips – sykdommer, just like that- og kanskje må man la livet gå sin gang? Kanskje må jeg begynne å tro på alvor at man må tilpasse kuren til pasienten og ikke til sykdommen? I så fall var dette et nydelig forsøk på det, denne artikkelen om «hvem sin sykdom det er» når to mennesker går (helt) inn i hverandres verden ... Vi kan vel kanskje lære litt av dette kloke innlegget noen og hver ...

Pål Abrahamsen

Kryssord 2-2015

Unn deg en pause!

Vannrett:

- 1 Land som er veldig utsatt for krigens lidelser for tiden
- 6 Involvert i krigen i 1 vannrett
- 8 Hovedstad i nordisk land
- 11 Mannlig kjønnsvæske
- 12 Idiot
- 14 En som ser etter at alt går riktig forseg
- 17 Hinne
- 18 «Sykdom» (tror mange)
- 19 Noen
- 21 blir gjerne igjen når noen dør

Loddrett:

- 1 Naboland som er langt fredeligere enn 1 vannrett
- 2 Står på 12 ved hel time
- 3 Fag i skolen
- 4 Kommer fra asiatisk land (flertall)
- 5 Sykdom (fork)
- 6 To like
- 7 Var Russland med i inntil 1989 (Fork)
- 13 Minuttene og sekundene
- 15 Råd og
- 16 Dyrka
- 20 Stevne (fork)

Følg med på www.nfft.no

Løsningen sendes til :

Ottar Lingjærdes vei 8. 3400 Lier
(Merk: Kjølås / Metaforum).
Innen 30. mai. 2015

Jeg har løst kryssord nr. 2-2015

Navn:

Adresse:.....

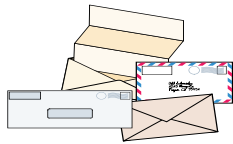
.....

E-post:

Premien er som vanlig kr. 250,-
i avslag på neste Vetre-konferanse.

F	A	K	T	U	R	A
A	B	I	L	I	F	Y
B	R	A	F	N	I	S
I	A	T	A	N	N	A
A	R	E	N	D	A	L
N	E	N	N	S	O	M

Løsning 1-2015

Reisebrev:

Besøk på Dulwich centre i Australia

Adelaide – tenkte jeg på flyet dit – er jo byen hvor Michael White holdt til! En passelig stor australsk by midt i South Australia. Michael kjenner vi jo. Han er nå død, men vi husker ham godt og som en veldig overbevisende og spennende fagperson. Narrativer og historier - han gjorde disse begrepene stuerene. Han ga litt blaffen i hva man kaller ting, og han forsøkte seg på metoder som virket. Han var opptatt av hvordan hans tilnærminger til problemene kunne passe inn i pasientens verden og i pasientens spesielle kulturelle kontekst. En slik kontekstuell forståelse skulle vi ønske vi som terapeuter hadde mer av.

Vi kom oss til Dulwich centre – hovedsenteret i verden for narrativ terapi, en terapiform som har blitt stadig mer utbredt internasjonalt. Vi var spente på å besøke selve kraftsenteret. Vi dro dit en mandag etter at vi hadde ringt dem et par dager i forveien og fått en hyggelig invitasjon til å møte dem. Vi møtte Cheryl White (som hadde vært gift med Michael og vært hans samarbeidspartner gjennom mange år) og David Denborough som var en god del yngre, men en hovedperson i arbeidet med å videreføre deres tenkning.

Det var først og fremst åpenhjertighet og ærlighet som preget folkene på Dulwich. Cheryl arbeidet bl.a. med utgivelse av bøker og tidsskrifter med utgangspunkt i at alt kan forstås bedre og på nytt. Dette var spennende litteratur, og vi både kjøpte og fikk en god del litteratur som vi tok med oss tilbake til Norge. De tok seg god tid til oss, tross for at de sikkert hadde hyppige besøk fra mange steder i verden og et stort arbeidspress. Vi hadde en spennende samtale – med spørsmål fra oss om hvordan de arbeidet og hva de tenkte om det de gjorde. Og begge fortalte og forklarte. Morsomt var det at de kjente godt vår norske ekspert, Geir Lundby og fortalte ivrig om sitt samarbeid med ham.

Mye av deres virksomhet dreide seg om å få ut litteratur om metoden, om veiledning og utdanningsopplegg (også e-læring), og med å tilpasse metoden til nye kulturer. Ikke minst har publiseringsvirksomheten blitt viktig for dem. De var akkurat nå i ferd med å gi ut en ny bok og delte sin begeistring for boken med oss. I mellomtiden fikk vi med oss Davids bok fra 2014 (for allmennheten, som han sa) med den typiske tittelen: *"Retelling the Stories of Our Lives - Everyday Narrative Therapy to Draw Inspiration and Transform Experience"*. De var begge opptatte av at en historie ikke bare kan fortelles og forstås på én måte – og sa: «Our lives and their pathways are not fixed in stone». Det er alltid muligheter til å finne nye måter å forstå den samme historien på. Selv om vi ikke har hele bakgrunnen og hele grunnlaget for alt, så har vi nok til å forstå det vi hører og ser, det gjelder å ta seg tid. Det gjorde de i praksis med oss også. Vi ble verdsatt og følte oss respektert og verdifulle. Og dermed var det gjort. Det var fint å merke at de gjorde som de snakket.

De fortalte oss også hvordan de har kunnet være til nytte i en rekke situasjoner (også på andre felt enn familierapi) og da på et inkluderende og ofte overraskende sett. Slik de så det, var det ikke spørsmål om å lære bort en teknikk til andre som ikke forsto, men å dele og utvikle erfaringer som begge parter kunne ha nytte av. De fortalte med stolthet at de nå hadde utviklet et utdanningsopplegg hvor aboriginals underviste andre aboriginals. Ikke alle vet at det bor en stor urbefolkning (aboriginals) i Australia. Australia er nemlig ikke bare "hvit", men har sin urbefolkning slik Norge har samene. Ikke alle australiere er heller interessert i deres

virkelighet. Men folkene på Dulwich senteret er det, og arbeider aktivt for å støtte dem. Da vi dro fra senteret, tok vi med oss en invitasjon til SANKS (Samisk nasjonal kompetansesenter – psykisk helsevern og rus) i Karasjok til framtidig samarbeid, og en ide om å utveksle erfaringer mellom samiske og aboriginal familieterapeuter via SKYPE. Det viste seg forresten at David Denborough hadde besøkt Karasjok og var godt kjent med samenes situasjon! Nei, verden er ikke stor.

Kloke og fine mennesker, Vi snakket mye og lenge om dem etterpå. Og vi undret oss over at de holdningene vi ble møtt med og de spørsmålene de stilte oss opplevdes som terapi. Eksistensielle spørsmål som vi har tenkt mye på i etterkant.

Takk for respekten, varmen og interessen for oss fra ”up-over” fra dere ”down-under”!

Pål Abrahamsen

PS. Hvis noen lurere på hvem ”vi” er, så er det undertegnede og Cecilie Jávo.

Nordiske Kongress i familieterapi:

MEETING IN THE MIDDLE

Family Therapy: Pathways Towards Reconciliation.

www.fjolskyldumedferd.org / fff@fjolskyldumedferd.org

Annonse:

Invitasjon til kurs i Emosjonsfokusert parterapi (EFT) med Jette Simon

Emosjonsfokusert parterapi (EFT) er en empirisk validert metode for parterapi. Det er en strukturert korttidsterapi over 8 -20 samtaler i ni trinn.

Metoden ble utformet av Sue Johnson og Leslie Greenberg i begynnelsen av 1980 tallet. I EFT arbeider vi for å identifisere de negative kommunikasjonsmønstrene paret er fanget inn i slik at paret kan se hvordan de begge bidrar til å skape vansker i parforholdet, og få en forståelse av seg selv og partneren. Videre arbeider vi for å fordype den følelsesmessige kontakten mellom partene, slik at de kan skape et trygt forhold.

Jette Simon er klinisk psykolog med 34 års erfaring i arbeid med par. Hun bor i København og Washington der hun er direktør for Washington DC Training Institute for Couples Therapy. Hun er Adjunct Professor i Palo Alto og trener og veileder i Emosjonsfokusert parterapi.

Grunnkurs: Kurset går over fire dager og gir en grunnopplæring i metoden. Neste grunnkurs er 12.- 15.oktober. Pris: 10.000 NOK inkludert lunsj og kursmateriell.

Påbyggingskurs: Dette kurset er for deltakere som allerede har gjennomført grunnkurs, og som ønsker å sertifisere seg i metoden. Deltakerne oppfordres til å ha med video, av eget arbeid. Påbyggingskurs arrangeres 16. – 17. september. **Pris:** 5.000 NOK inkludert lunsj og kursmateriell.

Fordypningskurs: Kurset er for terapeuter som har gjennomført grunnkurs eller påbyggingskurs. I år vil tema være terapeutens egne reaksjoner i arbeide med par. Kurset finner sted fredag 18.september. **Pris:** 2.500 NOK inkludert lunsj og kursmateriell.

Sted: Oslo på Thon hotell Opera.

Kursspråket er skandinavisk /dansk

Mer informasjon om kurs og påmeldingsskjema finner du på: www.eftparterapi.no

Annonse:

Ønsker du å bruke dukker i terapeutisk samtale?

*'I det magiske øyeblikket finnes leken som mulighetenes rike' (Winnicott,D)
Bruk av dukker gir kontaktskapende trygghet som innbyr til samspill. Å bruke dukker gir øyeblikkets kommunikasjon, er sirkulær, og med gjensidighet i samspillet.*

Familieterapeut, dukketeaterspiller og pedagog Kirsti Maanum,

holder kurs i hvordan bruke dukker i terapeutisk samtale. Kurset går over 3 timer.

Dato 24. april, 27. april og 19. mai.

Tid 12.00-15.00

Sted: Ressurssenteret Øst, Brugaten 11, Oslo

Pris: kr. 1200, - Medl. av NFFT kr. 900.- Enkel bevertning.

Pris inkluderer materialer til dukkelaging.

NB! Begrenset antall deltakere per kurs.

Påmelding: kirstimaanum@yahoo.com

DISPUK

Narrative og poststrukturalistiske perspektiver

NARRATIV SUPERVISOR- UDDANNELSE NY INTENSIV 1-ÅRIG EFTERUDDANNELSE

Supervision er en spændende (og nødvendig) praksis, der styrker og professionaliserer behandlings- rådgivnings- og vejledningsarbejdet.

Denne efteruddannelse i narrativ supervision sigter mod at kvalificere deltagerne til at løse supervisionsopgaver, der strækker sig fra individuel supervision til supervision i både større og mindre grupper.

Uddannelsen sigter mod, at deltagerne bliver i stand til at kunne supervisere i relation til både opgaverne, de involverede personer, gruppen, arbejdspladsen, samarbejdspartnere, kulturen, sproget og forhistorien.

Aarhus • Med Anne Romer • Start den 1. juli 2015

Kursusnr. 703-15 (Overtægnet - venteliste oprettet)

Snekkersten • Med Eva Kragh • Start den 1. august 2015

Kursusnr. 704-15

SEKSUELLE OVERGREB

- MEGET MERE END ET TRAUME

Denne workshop vil, med udgangspunkt i narrativ, fænomenologiske og udviklingspsykologiske teorier om selvets udvikling og traumatisering, se på de behandlingsmæssige muligheder, for genetableringen af et rigt, holdigt, varmt og stabilt indre liv.

Snekkersten • Med Anette Holmgren • Start den 17. juni 2015 • Kursusnr. 806-15

DISPUK'S 25 ÅRS JUBILÆUM PÅ KRETA HVORDAN KUNNE MAN LEVE?

Filosofiske, økonomiske, psykologiske og samfundsmæssige bud på nutiden og dens alternativer.

Fem intense dage på Kreta med spændende og tankevækkende oplæg af danske og udenlandske foredragsholdere.

Kreta • Den 22.-29. august 2015 • Kursusnr. 800-15

NARRATIV COACHING OG VEJLEDNING DEL 1

Den 1-årige efteruddannelse i narrativ coaching og vejledning er for alle, som har opgaver, der indebærer vejledning, coaching og rådgivning eller ønsker at kvalificere sig til fremtidige coaching- og vejledningsopgaver.

Snekkersten • Med Eva Kragh og Lasse Offenberg

Start den 16. september 2015 • Kursusnr. 788-15

Læs mere på www.dispuk.dk

HVORDAN TALER MAN MED BØRN OM PROBLEMER ?

- NARRATIVE SAMTALER MED BØRN

Dette kursus henvender sig til alle, der ønsker at hjælpe børn med at kunne tale om deres problemer, på ikke problematiserende måder.

Problemer problematiserer den som har problemet.

Mange børn føler ikke, at de har problemer, men at de er problemet. Når børn kobler problemerne sammen med deres identitet, kaster de sig næsten altid ud i selvnedgørende handlinger - det er således ikke kun omgivelserne, der vender sig imod børnene, de vender sig imod sig selv.

Snekkersten • Med Anette Holmgren

Den 30. september 2015 • Kursusnr. 804-15

REFLEKSIONSUGE PÅ KRETA (UGE 41): LEDELSE, COACHING & ORGANISATIONSARBEJDE

Refleksionsuge for professionelle, der arbejder med menneskers og organisationers læring, forandringsprocesser og udvikling: Direktører, chefer, ledere, interne og eksterne konsulenter, coaches, supervisorer og terapeuter, der er interesseret i at varetage sin egen og andres udvikling og bevægelse - konstruktivt, intelligent, kreativt og humoristisk.

Deltagerne vil blive introduceret til og kan fordybe sig i narrative metoder i forhold til forskellige typer af samtaler og ledelsesmæssige og organisatoriske problemstillinger.

Kreta • Med Allan Holmgren • Start den 3. oktober 2015

Kursusnr. 805-15

ALLE KAN TALE OM TRAUMER

Denne 2 dages workshop giver en grundig teoretisk forståelse af traumer og en indføring i, hvordan man kan lytte til og tale om traumer på hjælpsomme måder.

Mange har lært, at det kræver særlig ekspertise at tale om traumer. Derfor oplever både børn og voksne, at pædagoger, lærere, sundhedspersonale eller andre, som de har tillid til, viger tilbage fra disse samtaler. Dette kan være fatalt, fordi man ofte kun forsøger at fortælle en gang. Traumatiske oplevelser nedbryder mennesker. De printer sig fast i hukommelsen og bliver ved med at øve indflydelse, med mindre man får mulighed for at dele dem med en anden, som forstår. Derfor er det vigtigt at turde høre historierne.

Snekkersten • Med Anette Holmgren • Den 8.-9. oktober 2015, kl. 9-16 • Kursusnr. 808-15

Efteruddannelser, kurser, samtaler, terapi, coaching og workshops
www.dispuk.dk

Diakonhjemmet Høgskole

**Utdanningen i Familieterapi og systemisk praksis ved Diakonhjemmet Høgskole fyller 25 år.
Jubileumskonferanse 29. og 30. oktober 2015**

«Hva er det godt for?»

Det faglige programmet er under utarbeidelse, men vi kan love to spennende dager både faglig, kulturelt og sosialt. Det kan røpes at det blir forelesninger av internasjonalt kjente fagfolk og workshops med og av tidligere og nåværende studenter og forelesere.

Du kan holde workshops

Under overskriften «Hva er det godt for?» ønsker vi å vise bredden i familieterapeutisk og systemisk praksis og oppfordrer derfor nåværende og tidligere studenter og forelesere til å sende inn forslag til workshops. Disse vil ha en tidsramme på 1,5 time og vi ønsker at de skal gjenspeile fagfeltets mangfold.

De som synes dette høres interessant og utfordrende ut oppfordres til å sende inn tittel (eventuelt arbeidstittel) og en beskrivelse eller sammendrag på maksimum en halv A4 side. Dette vil bli vurdert av konferansens programkomité som består av Per Jensen, Randi Bagge og Anne Øfsti.

Tittel og sammendrag sendes på e-post til
halvor.de.flon@diakonhjemmet.no innen 2. juni 2015.

Hold deg oppdatert om arrangementet på web: dia.no/familie25

Diakonhjemmet Høgskole tilbyr bachelorstudier, masterstudier,
videreutdanninger og doktorgradsstudium (ph.d).

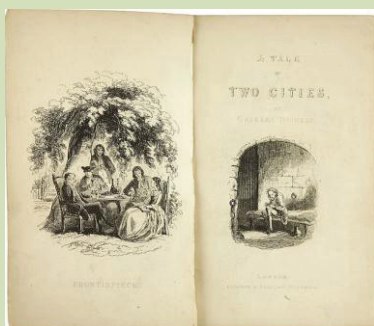
Det lyriske hjørnet:

John Shotter i referte i plemum på Vetre til denne teksten fra Dickens berømte åpning i romanen fra den franske revolusjonen: "A Tale of Two Cities" (1859). Vi fikk lyst til å bringe teksten i sin helhet.

*"It was the best of times,
it was the worst of times,
it was the age of wisdom,
it was the age of foolishness,
it was the epoch of belief,
it was the epoch of incredulity,
it was the season of Light,
it was the season of Darkness,
it was the spring of hope,
it was the winter of despair,
we had everything before us,
we had nothing before us,
we were all going direct to Heaven,
we were all going direct the other way –
in short, the period was so far like the
present period, that some of its noisiest
authorities insisted on its being received,
for good or for evil, in the superlative
degree of comparison only.*

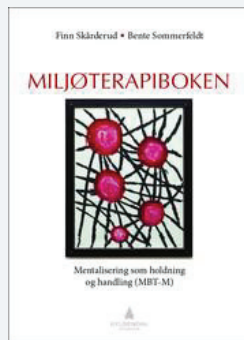

Charles Dickens (1812 – 1870)

NYE BØKER:

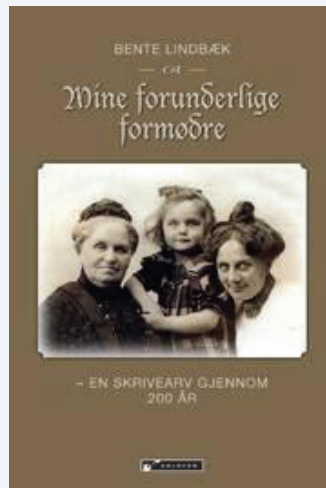
Redaksjonen kan ikke omtale alle bøkene vi får til gjennomsyn. Den som ønsker å anmelde en av bøkene får den til odel og eie.

Gyldendal 2014

Finn Skårderud, Bente Sommerfeldt

Denne boken bringer miljøterapien et skritt videre. Mentaliseringstradisjonen gir behandlingsformen et solid og rikt teoretisk rammeverk. Boken er en kilde til kunnskap og inspirasjon for miljøterapeuter både som enkeltindivider og som faglig fellesskap.

Kolofon forlag 2015

Bente Lindbæk har tegnet nærbilder av fire generasjoner skrivende kvinner i samme slekt viser hvordan vilkårene for kvinnelige forfattere er totalt forvandlet. (Aftenposten 3. jan. 2015)

Gyldendal 2014

Leif Edward Ottesen Kennair, Roger Hagen

Her presenteres norsk psykoterautisk praksis gjennom 17 ulike metoder og tilnærminger innen individualterapi, familie- og barneterapi og gruppeterapi.

Gyldendal 2014

Psykoterauteuten

**En antologi om terapeutens rolle i psykoteraui
Anna Louise von der Lippe, Helene A. Nissen-Lie, Hanne Weie Oddli**

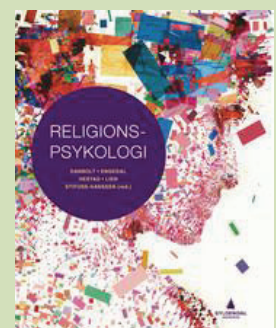
Psykoterauteutens betydning for effekten av psykoteraui har blitt stadig tydeligere de siste årene. Denne boken gir en empirisk og teoretisk oppdatering om terapeuten rolle, formidlet av sentrale norske og internasjonale forskere, teoretikere og klinikere.

Gyldendal 2014

**Konflikter hører menneskelivet til, de er både nødvendige og uunngåelige
Thor Johan Ekeland**

For at helse- og sosialsektoren skal kunne løse sine oppgaver, kreves det et omfattende og nært samarbeid. Men jo større samarbeidsbehovet er, dess større er konfliktpotensialet. Hverdagen til helse- og sosialarbeidere er derfor også å måtte forholde seg til konflikter og konfliktløsning.

Gyldendal 2014

"Religionspsykologi"

Lars Johan Danbolt, Leif Gunnar Engedal, Hans Stifoss-Hanssen, Knut Hestad, Lars Lien.
Hvilken betydning har tro og livssyn for mennesker i dag?

Fra forlagenes omtaler

Gyldendal 2014

Jon Middelborg, Dimitrij Kielland Samoilow

"Tryggere barndom"

Et behandlingsperspektiv på vold i familien.

Barn som lever i med vold i hverdagen blir ofte usynlige. I denne boken viser forfatterne hvordan en kan tilby parterapi til par som utøver vold. Boken beskriver hvordan slik terapi kan gjennomføres med barnas trygghet som overordnet målsetting. Foreldre som mister besinnelsen og er voldelige mot hverandre, vil ha god nytte av behandling slik den er beskrevet i *Tryggere barndom*.

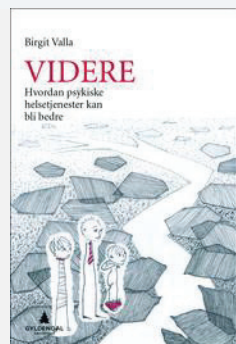

Gyldendal 2014

Lisa Øien, Ole Greger Lillevik

Miljøterapeutisk arbeid i møte med vold og aggresjon.

Boken har et tydelig forebyggende perspektiv, og gir kunnskap om hvordan både den enkelte miljøterapeut og strukturelle faktorer kan virke dempende eller triggende i vanskelige konfliktsituasjoner.

Gyldendal 2014

Birgit Valla: "VIDERE"

Hvordan psykiske helsetjenester kan bli bedre" Er alt vel innen psykisk helsevern?

Denne boken tar forfatteren for seg slike spørsmål og gir optimistiske løsninger på hvordan vi kan bringe de psykiske helsetjenestene videre.

Gyldendal 2014

"Fra sjokk til mestring"

Norges respons på et nasjonalt traume" Freja Ulvestad Kärki, Lars Weisæth

Aktørene i en krise er mange. I denne boken formidles kunnskap om psykososial oppfølging fra flere ståsteder.

Gyldendal 2014

"PMTO"

Foreldretrening for familier som har barn med atferdsvansker"

Elisabeth Askeland, Annett Apeland, Roar Solholm

Å oppdra barn er utfordrende. Foreldre med barn med atferdsvansker kan oppleve det særlig strevsomt.

Opplandske forlag 2014

"Stemmer fra familievernets historie Stedet forandrer seg når ordene kommer ut."

(Roman)

Bli bokanmelder:

Kontakt redaksjonen: kariyk@online.no

INNHold: METAForum 2-2015

FASTE SPALTER:

Foreningsinfo	2
Redaksjonens røst	3
Styrets side: Pelle Slagsvold	4
Det lyriske hjørnet	46
Kryssord	40
Nye bøker	46-47

ARTIKLER, REPORTASJER OG REFERATER

Årskonferansen 2015 på Vetre	
"Dialogens muligheter"	
Åpningsplenium. John Shotter	
Ved Hilde Ingebrigtsen	5
"Reflekterende dukketeater"	
Med Helene Trana og Hanne Rieber	
Ved Kristin H. Dahl	11
"Tilstede i bevegelsen"	
Med Anne Hedvig Vedeler	
Ved Kristin S. Breda	14
"Psykomotorisk ... Tom Andersen".	
Med Alette Ottesen og Berit Ianssen	
Ved Torgeir M. Mathisen	19
"Et familieblikk på skade".	
Med Lena Holm Berndtsson og Tor- André Ribe Anderssen.	
Ved Josefine Tanum	21
Systemisk dialog – FOKUS	
Med Ella Kopperud og Ottar Ness	
Ved Kari Yvonne Kjølås	23
Avslutningsplenium	
"Reflekterende posisjoner i praksis"	
Ved Hilde Ingebrigtsen	25

SYSTEMISK KAFÉ

Paolo Bertrando og Morten Hammer	
Ved Kristin S. Breda	31

Førjulsseminaret i Gamle Logen

Dag 2 "Familiebaserte praksisformer"	
Ambulante team - Vestre Viken HF.	
Ved Suzanne Børretzen	34

Fra Journal of Family Therapy

Ved Pål Abrahamsen	39
--------------------	----

Reisebrev. Besøk på Dulwich sentere

Ved Pål Abrahamsen	41
--------------------	----

Annonser og info

43-48

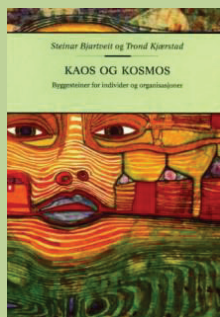

Avsender:
NFFT: Enerhaugen
familievernkontor
Smedgata 49 Tøyen
0651 Oslo

Det 18. FØRJULSSEMINARET i Gamle Logen 3. – 4. desember 2015

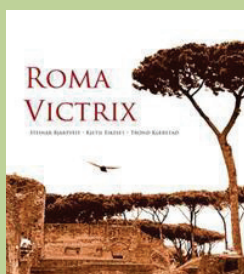
Et uvalg fra produksjon:

2001
KAOS OG KOSMOS
Steinar Bjartveit –
Trond Kjørstad

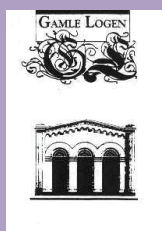
2012
MAKT OG VERDIGHET
Steinar Bjartveit
- Trond Kjørstad
- Kjetil Eikeset

2012

Samme forfattere som over.

Følg også med på www.nfft.no

Førjulsseminaret i Gamle Logen 2015:

Denne gangen vil vi igjen løfte oss til et meta-perspektiv, men med forankring i hverdagens aktuelle tema.

Vi tenker vi oss en reise i samfunn og kultur, individ og fellesskap, historie og fortellinger, - og en vandring i maktens korridorer som kan gi oss en større forståelse av de strukturene og kontekstene vi alle er en del av, - og mye mer.

Tittel og endelig innhold er ennå ikke fastsatt, men som vi ser av boktitlene i sidefeltet - og den samlede erfaringen de tre har, tror vi det vil bli både morsomt, interessant og nyttig - også for vår kliniske hverdag.

Sett av datoene allerede nå!

Mer informasjon i neste nummer av Metaforum.

Forelesere:

Kjetil Eikeset

er filosof, økonom, psykolog og forfatter. Han er en vel kjent foreleser, også innenfor vårt felt, bl.a. gjennom undervisning for familietereapeuter i mekling - i regi av OFO. Eikeset har også bred erfaring med leder- og organisasjonsutvikling med både offentlige og private virksomheter. Sammen med Steinar Bjartveit har han grunnlagt B&E As - som er kjent for sine seminarer der klassiske og historiske perspektiver kombineres med moderne ledelsesteorier.

Steinar Bjartveit

er psykolog og forfatter. Han har bred erfaring med leder- og organisasjonsutvikling. Sammen med Kjetil Eikeset har han grunnlagt B&E As (se over).

Han har også jobbet som terapeut på Kirkens Familierådgivningskontor Møllergata/Eilert Sundts gate og som individualterapeut i privat praksis.

Trond Kjørstad

er psykolog og forfatter. Høyskolelektor ved Institutt for kommunikasjon og kultur ved Handelshøyskolen BI, med fagansvar for masterprogrammet Teamledelse. Lang erfaring som konsulent innen ledelses- og organisasjonsutvikling, kommunikasjon og teamledelse.